

ЯИККА
PELO
ИÁŠ
VŠEDIÍ
ŽIVOT

≡ KNIHA ZLIN

Náš všední život

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

☰ KNIHA ZLIN

Riikka Pelo

Náš všední život – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

FLEET

Riikka Pelo
Náš všední život

RIIKKA PELO
NÁŠ VŠEDNÍ ŽIVOT

ЯІІККА
PELO
ИÁŠ
VŠEDIÍ
ŽIVOT

**This work has been published with the financial assistance of
FILI– Finnish Literature Exchange**

**Tato kniha vychází s finančním příspěvím FILI – Informačního
centra finské literatury**

**V textu byla zachována původní autorská interpunkce s ohle-
dem na rytmus promluv Mariny a Ariadny.**

*Zbavena pyšných slov
lásky je jenom – šev.
Šev, a ne obvaz, šev – ne štít.*

*– Ach, nepros o záštity! –
Šev, jímž je mrtvý s zemí sšít
a jímž jsme spolu sšiti.*

**Marina Cvetajevová
„Poéma konce“ (1924)**

Srpen 1939

Stála jsem před čerstvě natřenou nemocniční přístavbou. Slunce spalovalo už od rána, nejteplejší léto za posledních dvacet let, na okrajích Moskvy hořely v prudkém žáru lesy a rašeliniště. Popel se v hustém horkém vzduchu vznášel jako chmýří a stoupal stále výš. Stejně jako před revolucí, vzpomínali veteráni redakce Žurgazu, kdy v létě vzplály lesy okolo Moskvy, oheň byl předzvěstí něčeho dobrého, staré shořelo pod zárodkem nového, tu cenu bylo nutné zaplatit.

V odrazu mléčného skla jsem vypadala cize, z nervozity jsem si zapálila cigaretu než jsem vstoupila dovnitř. Byl konec srpna, proces s Kolcovem už měl začít, ale do redakce se o něm zatím nedonesly žádné zprávy.

Lékařka, žena po čtyřicítce, bezvýrazná, přesto přátelská, a téměř bezpohlavní, připomínala možná víc lamu než velblouda. Krásná nebyla, a to ani když si na chvíli sundala brýle, zůstala jí po nich před obličejem blána.

Ano, jistě, když jsem přijela do Moskvy, měsíčky jsem měla pravidelné a přesné jako švýcarské hodinky, ale poslední jsem

dostala na začátku července, možná ještě v červnu. V neděli jsem si spočítala, že jsem menses neměla víc jak sedm týdnů, v srpnu jsem je nedostala vůbec, a prsa jsem měla bolestivá a citlivá. K tomu mi ráno bývalo špatně jako když má člověk nafouklé břicho a dlouhé hodiny jsem neměla chuť k jídlu i když jsem měla hlad, jenž je mým věrným společníkem. Nikdo mi nemusel vysvětlovat, co to znamená. Samozřejmě že jím, jím za dva, řekla jsem lékařce.

V Moskvě se najedl každý kdo pracoval, už jsem nemusela nosit v kapse pecky slunečnicová semínka nebo kyselá jablka, jejichž cucáním jsem se zbavovala pocitu hladu, když jsem v Paříži utíkala kávou a croissanty provoněnými ulicemi v šestém obvodu abych se nechala ponížovat na hodině kreslení u velké malířky Gončarovové.

Ležela jsem na lehátku pod otevřeným oknem a pozorovala v půli zlomený topol uprostřed dvora. Lékařka do mě zajela rukou v gumové rukavici a otáčela studeným kovovým zrcátkem, stáhl se mi z toho podbříšek. Měla jsem pocit že se počurám, i když jsem zrovna odevzdala vzorek moči.

Zkus se uvolnit, soudružko. Potom mě vyšetřovala jen prsty, jestli ho už může nahmatat, nový život, který byl součástí mě samotné. Zavřela jsem oči, na dvoře voněl nějaký strom, ještě ne podzimem, nevoněly ani jeho listy ani květy jen čerstvě rozštípnuté dřevo, nasládlá, skoro medová vůně. Moc jsem si stromy na dvoře neprohližela, ani jsem nerozeznala vůni, ale teď se zdálo, že strom vnikl oknem do místnosti a vzal mě do náruče. Muljo, ty jsi tady, se mnou, napadlo mě. Na správném místě. Všechno je v pořádku. A všechno co se teď stane bude správné. Až se vrátíš, všechno ti povím, tu záračnou novinu, která změní náš život.

Šlo to dobře, oznámila lékařka když ze mě vytáhla prsty, umyla se a při utírání rukou dodala, že je to zřejmě tam. Znělo to jako by ve mně byl jen nějaký nadbytečný výrůstek, nádor nebo ložisko nějaké choroby. Co? zeptala jsem se jako bych sama zapomněla proč jsem přišla.

Nový člověk, odpověděla lékařka, ale potom se opravila, že se o tom jako o člověku ještě nedá mluvit. V děloze už byly přesto jasné změny, které poukazovaly na těhotenství. Je ovšem třeba počkat na výsledky testů moči. Budou na konci tohoto, nejpozději na začátku příštího týdne. Tak dlouho bude trvat než se hormony projeví na pokusném zvířeti. Lékařka hovořila pomalu a zřetelně, jako bych nerozuměla rusky nebo jako bych mluvila se špatným přízvukem, v jejích uších to tak možná znělo. Slíbila jsem, že sama v pátek zavolám, nechtěla jsem se to dozvědět od někoho z Liljina domu.

Oblékla jsem se, cítila jsem, že se zadýchávám už při pouhém zapínání zipu. Zapomněla jsem se zeptat na pokusné zvíře, krysa nebo králík? A co se s ním stane, vstříknou do jeho organismu moji moč a ono tím pádem kvůli mně umře?

Večer volala Marina. Starý Sudak zvedl telefon na patře a potom mě poslouchal, přitom dělal že si o pár metrů dál prohlíží nástěnku. Když mi podával zčernalé sluchátko, ucítila jsem z jeho šatů zápach žluklého másla.

Máš se dobře? zeptala jsem se nejprve rychle, hned mě napadlo že se něco přihodilo otci, že se nevrátil z noční schůze.

Marina se ani neobtěžovala odpovědět, jen posměšně unaveně povzdechla. Stejně jsem se zeptala, jak se Serjožovi daří, ale ona začala hned s vlastními problémy. Přišlo oznámení o jejich zavazadlech, měla si je vyzvednout na NKVD na Lubjance, jak se tam jen dostane z Jaroslavského nádraží, všechny ulice se teď jmenují jinak.

A samozřejmě se zeptala, jestli zítra něco mám. Řekla jsem že zrovna teď je v redakci práce až nad hlavu. Ty máš práci vždycky, osočila mě, nic jiného neděláš. Mám nebo nemám, na Lubjanku s ní nepůjdu. Byly jsme se tam před pár týdny zeptat na Marininy věci, a na úřadě naproti jsme se pokoušely zjistit něco o zmizení její sestry. Posílali nás od přepážky k přepážce, bez papírů se člověk nic nedozvěděl, dokonce ani o vlastních papírech, balíček pro Anastázii Cvetajevovou

nepřijali, bylo nám řečeno že nikdo takový neexistuje, nevedou ji v žádných záznamech.

Nemohl by s tebou jít tentokrát Mur, navrhla jsem. Ale Marina nechtěla aby vůbec věděl že taková místa na světě existují, vždyť je ještě dítě. Bylo mu už čtrnáct.

Prostě si tam zajdeš, řekla jsem, nehodlala jsem ztratit trpělivost, s Marinou musel člověk jednat rázně, metrem se tam snadno dostaneš, nemusíš ani přestupovat, vyzvedneš si věci a podepíšeš jim, že jsi je převzala. Však oni ti řeknou co a jak.

Marina celé léto naříkala kvůli tomu, že jí zabavili zavazadla. Kdyby se teď aspoň uměla radovat že už dorazila, ale ne, stále dokola ta stejná písnička, kterou jsem poslouchala už od jejího příjezdu, jak jen mohou člověku všechno vzít, kufry, pas, celý jeho majetek, zcela svévolně, stejně jako když je odváželi na loď, nemohla se ani rozloučit, nalodili je do nákladního prostoru jako nějaké zločince.

Ani tentokrát Marině papíry neslíbili vydat. V téhle zemi jsem bez pasu nikdo, pokračovala ve svém bédování, nicotná bytost, se špatným jménem, bez možnosti udělat svobodně jediný krok.

Ale dostala jsi přece jen povolení vycestovat, pokoušela jsem se zlepšit jí náladu. Ano, projednou. Směla jsem sem přijet, řekla vzdorovitě. Příště si budu muset opět zažádat.

Nabádala jsem ji, aby se tedy radovala z této možnosti, ale na to reagovala tak rozzlobeným povzdechem, že bylo lepší zanechat dalších pokusů ji rozveselit.

Děje se něco? zeptala se Marina.

Ne. Proč?

Tvůj hlas zní tak – jinak.

Starý Sudak začal sundávat lístky z nástěnky. Zrovna teď byl ten pravý čas třídit vzkazy komunálky. Přátelsky jsem se na něj usmála. Odvrátil pohled. Zdálo se mi že se lidé bojí mého úsměvu.

Řekla jsem, že jsem unavená, a že na chodbě se nedá mluvit, spojení začalo vypadávat. Sudak se měl k odchodu.

Třeba se mnou půjde ten Serjoža, dodala Marina a snažila se znít odevzdaně. To bude záležet na tom, jestli si pro něj v noci zas přijdou.

Nech Serjožu odpočinout, Marino, pronesla jsem přísně.

To taky Serjožovi nejlíp jde, poznamenala.

Otec je nemocný, řekla jsem aniž bych skrývala zlost v hlase.

Serjoža na tom byl hůř než kdy dřív. Jeho srdce noční schůzce už dlouho nevydrží. To oni nechápali, ani Marina ne. Muži pro něj přijížděli většinou bez ohlášení. Odvezli ho a k ránu zase přivezli. Noční zasedání byla přesto úplně běžná. To říkala i Věra. Ústředí pracovalo v noci. Velký Stalin v noci bděl, nemohl spát a převrátil také všem ostatním denní režim vzhůru nohama.

Slíbila jsem že přijedu o víkendu, jistě, musel se oslavit Murův nástup do školy, a já jsem se měla přirozeně o všechno postarat. Řekla jsem, že tentokrát se mnou možná přijede i Mulja.

Marina nejdřív mlčela, a potom značně netrpělivě řekla: nechci teď nikoho navíc.

Zeptala jsem se, co myslela tím navíc.

Tady se pořád někdo courá. Klepininovi, dělníci, člověk nemá chvíli klid.

Mulja není někdo navíc, odporovala jsem, hlasitěji než jsem zamýšlela, je to můj muž.

Já tomu člověku nevěřím, odpověděla Marina.

Řekla jsem, že mu věřím víc, než komukoliv jinému, a Marina se škodolibě zasmála.

Já tomu muži nevěřím. Jen půlka té věty by stačila, abych se rozzuřila tak, že bych byla schopna třísknout sluchátkem, kdyby mě Sudak ještě pořád nepozoroval. Věděla jsem, že Marina nevěří nikomu. Ale já jsem nepotřebovala svolení k tomu, abych mohla vzít Mulju s sebou, byl to můj muž

a dača byla i můj domov, tak to Serjoža řekl, byla jsem tam ještě přihlášená, měla jsem tam svůj pokoj, svoje věci, gramofon a psací stroj, oblečení a noviny.

Myslela jsem si, že Marina bude mít Mulju ráda. Nebyl to žádný básník, ale psát rozhodně uměl a vzdělaný a uměl jazyky a zastával vysokou funkci ve vydavatelském domě, každý den komunikoval s velkými evropskými tiskovými kancelářemi, zahraniční zprávy v Žurgazu procházely jeho rukama, ale to Marina nedokázala ocenit, ztratila kontakt se vším co udržovalo svět v pohybu, bylo jí to cizí.

Tichý povzdech prozradil, že Marina je stále na šumící lince, ale daleko, jakoby tisíce kilometrů daleko. Na chvíli mě napadlo že bych jí to řekla, ale nakonec jsem se zeptala, jestli se nechce zajít podívat na VSChV, až si vyzvedne kufry.

Nevěděla, co tím myslím. Už jsme o tom mluvily, celé město mluvilo o Celosovětské zemědělské výstavě. Ale Marina věrná své aroganci považovala všechno, co jen trochu zajímalo ostatní, za ubohé a primitivní.

Je tam to nejpěknější, co v nové Moskvě je. Skoro jako Versailles, přesvědčovala jsem ji, byla jsem si jistá, že to by ji mohlo nadchnout, Marina milovala parky a zámky ve Versailles. Podnikaly jsme spolu dlouhé procházky v Meudonském lese a ve versailleských parcích, teplé podzimní dny, ve kterých nás vedl stejný rytmus chůze i řeči, ale to už je dávno, takové časy se sotva vrátí.

Nová Moskva, řekla, to zní hrozně, ale co můžeš čekat od člověka který se staví na roveň bohu.

Dodala jsem, že s plánovaným rozhovorem budu hotová nejpozději ve tři a potom budu mít čas se sejít. Ano, samozřejmě budu mít čas.

Problém byla pochopitelně doprava. Metrem se z Lubjanky na výstaviště dalo dostat s jedním přestupem, Marina však metrem odmítala jezdit a bylo by těžké přinutit ji, aby cestovala po městě samotná, dokázala se ztratit i ve vlastní čtvrti, radši na to zapomeneme.

Zmínila jsem se o lístku. Byl drahý, ale ona by nemusela nic platit. A tak souhlasila. Rozhodlo to, že dostane něco zadarmo. Tak uvažuje chudý člověk.

Srpen 1923

Noc byla teplá, trávník jen lehce orosený a jediný paprsek slunce ještě nevyšel nad okolní kopce, když Marina vyšla na dvůr. Měsíc, brzy v úplňku, věděla i bez dívání, odrážel se na třesoucí se hladině vody ve džberu, mdlý úsměv, skoro úšklebek, jako by jí radil, aby byla opatrná.

Louka štiplavě páchla po čpavku. Ovce byly venku celou noc. S Aljou včera nanosily z potoka další vodu na mytí, naplnily všechny džbery, i to zvládly, ještě pozdě večer nosily vodu dolů ze svahu, a ovce na ně bečely, jako by věděly že brzy odjedou, to řekla Alja.

Včera celý den něco přenášely, to a ono, kufrы a loďáky se plnily. Dnes ráno to cítila v každém svalu. Přesto se Marina, už když vstávala, cítila svěží a silná jako srnka nebo jiné hbité a bystré zvíře, jehož svaly jsou i ve spánku zatnuté a připravené k útěku.

Ze snu si pamatovala jen mlhavé záblesky, jako z hromádky vybledlých fotografií, z nichž se vytratily detaily. Přesto ji ve snu opět ovládl ten podivně skutečný pocit, který ji ještě

teď tížil: jako kdyby vedle ní mlčky někdo stál. Rušivá přítomnost oné bytosti ji probudila, nemohla sice dýchat ale vykřikla, navzdory všemu zase usnula, když v pokoji nikoho nespátřila. Boris to tentokrát nebyl, nebyl to nikdo, koho by znala, jestli to vůbec byl člověk, nevzpomínala si ani co se ve snu odehrálo. Přestala si sny pamatovat. Taky si je přestala zapisovat. V jakém pořadí se to stalo, nepovažovala za důležité.

Chuť zakouřit si cítila až v konečcích prstů. Marina vytáhla z tabatěrky ubalenou cigaretu, zasunula ji do špičky, zapálila. Z prvního potáhnutí se jí vždycky zatočila hlava, jako z prvního tance, prvního polibku. Ale když si na kouř zvykla, stala se stejně pevnou a nezlomnou jako větev vrby. Proto se pokaždé poddala nutkavému požadavku těla prohořet se k životu. A první ranní cigareta vše jasně ohraničila, dala věcem správný řád.

Dnes to bude dobrý, Marině se bude dobře dýchat, stihne všechno zařídit než půjde vyprovodit dcerku na cestu. A tento poslední den stráví spolu. Zítra ráno pojedou osobním vlakem do Prahy a Alja odjede v jedenáct hodin z pražského nádraží rychlíkem na druhou stranu země, bude pryč celý podzim. Pojede do školy, kde ji budou vychovávat a učit cizí lidé. Ona to nechtěla, nebylo to její rozhodnutí, Serjoža si vzal do hlavy, že děvče musí chodit do školy s jinými dětmi, stýkat se s normálními lidmi. Ale Alja z toho teď nic mít nebude. Nenadešel čas.

Byla zase vzhůru, tady. Byla naživu i když mrtvá. Musí jít a začít něco dělat, dýchat. Ani cigaretu nedokouřila, típla její hořící konec o zeď domu a zbylou polovinu nechala ve špičce ležet na zábradlí. Musela už jít, nahřát vodu, rychle, rychle.

Marina nanosila vodu ke kamnům a donesla do kuchyně ještě náruč polínek ze dvora, i ta byla poslední. Rozdělela oheň v kamnech, hořel slabě jako za deštivého dne, ale nakonec se díky jejímu foukání rozhořel a pohltil noviny, třísky,

přeskočil na suché dřevo, takže mohla ohřát vodu na praní, dva plné hrnce.

V konvici vřela voda na kávu, naučila se tady pít tureckou jako Tataři z Koktebelu.

Serjoža přivezl z Konstantinopole malou měděnou konvičku, na ni tenkrát asi nemyslel, ale byl to rychlejší způsob vaření kávy, i když lógr skřípal mezi zuby jako písek. Káva kočovníků. Tyrkysový jas Černého moře, Krym, Koktebel. A v tom jasu oni, celá skupina putujících, Max, Pra, Lilja, Osip, Serjoža, a vždy mnoho dalších, hosté přicházeli a odcházeli.

Tohle nebyl život, za nímž tenkrát šla, který jí byl přísliben. Kdo jí ho slíbil, Max, četla o něm v soucitných očích Maxmiliána Vološina? Max ji považoval za objev a snesl by jí modré z nebe, i když svou sbírku napsala úplně sama a sama ji taky vydala s cílevědomostí šestnáctiletého člověka. A tuto dívku ještě nezklamala, a ani teď se nevzdá. Zнала své poslání. Zjevně jím nebylo udržet rodinu pohromadě, být dobrou matkou nebo manželkou, dokonce ani učitelkou vlastního dítěte.

U kávy si musela zapálit druhou cigaretu, ať spěchala nebo ne, zapálila si, a narovnála si pomačkané šaty, z jejichž spodničky vycházel zatuchlý, ostrý zápach. V noci začala krvácet, samozřejmě, byl zase úplněk, jednou za měsíc se tělo ohlášilo, krev z ní vytéká ven jako řeka, i kdyby si do kalhotek nacpala třeba prostěradlo, nezabránilo by tomu, aby se kolem ní rozlila jako moře. Byla nucena žít nesprávný život a také v nesprávném těle, které k ní nepasovalo. Jak záviděla mladým chlapcům útlé Narkissovo tělo, rychlé a nevyzpytatelné. Jakkoli se snažila nabudit své tělo kávou a tabákem, horským podnebím, bylo vždycky pomalejší než ona sama, i dnešního rána.

Zase musela nechat prádlo na poslední chvíli a nejcennější okamžiky dne promarnit všedními činnostmi. Každého tako-

vého rána se jí myšlenky mlely pod kůží a chtěly ven, z těsných stěn, a měnily se v kalné a ochablé dřívě než je stačila zachytit.

Musí zjistit, kdo je Helena, existuje vůbec, proč se nechá unést, okouzlit Paridem. Paris je nula, bezvýznamnost sama. Proč to Helena nevidí, chce se jen dostat pryč od Meneláa, nemůže už dál žít, dýchat?

Z této pasti se nedá dostat jinak než psáním, vepsáním sebe sama do jiného těla, které nebude stárnout jako to její. Marinin rozpor: tělo dávalo rytmus, obloha slova, nesouměrné manželství z povinnosti. Ale dnes nebude čas ani nahlédnout do sešitů, jakkoli verše a hrdinky tragédií bodají pod kůží. Každý den, v němž nemohla otevřít své sešity, byl zkažený. A papír, na rozdíl od prádla, je přísný soudce, bílý žalobce.

Celý týden bude rozlítaný, ani chvilka na práci, na otevření jediné knihy, na přemýšlení, bude takový spěch že nebude čas pečovat o duši, o duši, ani o básně. Celé dny se bude připravovat stěhování, a dnes výlet na hrad, slíbila ho dceři, a zítra ji musí vyprovodit na cestu, musí s ní jet až na nádraží Františka Josefa a co potom. Vrátit se zpátky bez ní, do prázdného domu, podívat se do očí zbylé prázdnotě, neúspěchu, a dotáhnout vše do konce.

Na růžku židle se houpala modrošedá čepice s kšiltem. Musel ji tady nechat ten z Minsku. Nikdo jiný u nich nebyl. Serjožův kamarád včera zase přišel, ptal se jestli nechtějí pomoci se stěhováním. Muž k nim za posledních čtrnáct dní zavítal už několikrát, přece jen alespoň nějaká společnost. Vždy vycházela lépe s muži, ženy se jí vyhýbaly, pro ně byla příliš přímá a divná. Nina Nikolajevna a celá farnost aspoň měla o čem mluvit, o jejich večírku, Nina se chovala jako netykavka, obvinila ji z napadení, štěstí že nezavolala policii, když Marina zhasla světla v jejich obývacím pokoji kde pokračovaly oslavy a políbila Ninu letmo na ústa. Nic víc roztoužené

Nině provést nestihla a i to bylo jen v žertu. Nina byla krásná jako kvítek, ale brala všechno tak vážně jako žádná jiná žena v celé ruské zemi.

Co ten z Minsku chtěl, tím si zatím nebyla jistá, mlčenlivý mužský, koňář, zcela z jiného světa. Ale teď tady nechal svou čepici, modrou dělnickou čapku. A to měl být bělogvardějec. Ještě aby ji teď opatrovala pravému majiteli, uprostřed všech těch krámů a hadrů o které se musela postarat.

Ten z Minsku ji stejně pořád dráždil, už od začátku. Směšný muž, směšná hučka. Bylo v něm příliš všeho, pěkný jako obrázek, oči jako trnky, a plný zdraví a rytířství, ale v duši a srdci jen lživá sebejistota. Zнала tenhle typ mužů.

Posledně se dobře bavili. Když ho doprovázela na vlak, byla už tma, a najednou s nimi začal cloumat vítr, zvedal jí sukni, jemu nafukoval nohavice, hnal je kupředu, stromy běsnily jako v Shakespearových dramatech, komu se asi chtěly pomstít, a vítr téměř propustil plamínek, který chránila svými dlaněmi aby si mohla zapálit cigaretu, ještě že nepřeskočil do suchého smrkoví a neproměnil se v lesní požár. Tak navazují přátelství děti, napadlo ji, mladí hoši bez srdce, které spojují společná dobrodružství.

A tehdy zapomněl svou čepici, rychlý odchod, poslední vlak, jako by chtěl zůstat na noc a právě proto se ve spěchu rozloučil. Marina otočila čepici na ruby, rozřepená, zažloutlá od potu, turecký nápis, razítko koželuha. Poslal ho Serjoža aby na ni dohlédl, na ně obě, na ni a dcerku, někdo ho poslat musel, proč by jinak chodil, ve městě má snad žen dost.

Prádlo čekalo sbalené do velkého prostěradla. Na dně zašpuntované zinkové vany byla jen trocha vody, aby se nezačaly rozlézat rezavé skvrny. Nejdřív dala do vany Aljino zkrabatělé spodní prádlo a halenky a nalila na ně horkou vodu. Bílá vlákna povolila a otevřela se. Když se šaty ponořily do vody, varhánky na kolenou a loktech se ztratily a z oblečení se staly

bezejmenné kusy šatstva, bez vzpomínek na svého nositele, které by si mohl obléci kdokoli.

To ale ještě nebylo všechno, ještě musí vyprat povlečení, i když dnes nebudou mít v čem spát, nechce se jí prát nadvakrát, čekají je dva těžké dny, které budou únavné pro obě. Musí proto jít a dát se do práce, slunce už bude za chvíli vysoko, dcerka by měla vstát.

Bílá je barva odpuštění, napadlo ji cestou pro druhý hrnec, a vytrvalosti. Prozradí a zapomene, jde až na dno. Má v sobě jakýsi rytmus, pohyb, musí se jí naslouchat.

Umění naslouchat se naučila až tady, v českém lese. V Moskvě slyšela nejdříve jen sebe, a potom pouhý lomoz bolševiků, v Berlíně šustění peněz. Nemyslela si že bude muset dojít až sem, do téměř bezejmenné vesnice, aby se naučila tomu nejdůležitějšímu. Uklidnilo ji to. Dříve nebo později se to projeví v jejích verších, něco z toho už se dalo zaslechnout. Ale ještě se musí hodně učit, jak se stát pouhým rytmem, pulzem bytí. Musí se naučit řídit vůlí básně namísto své vlastní.

A čím soustředěněji začala poslouchat, co bylo v pozadí všeho, tím se její tělo stávalo neobratnějším, ruce si dělaly svoje, procitla až když jí na schodech vyšplouchla vřelá voda do klína. Nejprve jí dotek horké vody připadal jako jemné pošouchnutí. Teprve když se voda vsákla do šatů, dostala se na zápěstí, stehna, ucítila bolest.

Marina zatajila dech. Nevykřikla. Trochu se opářila, no co. Do očí jí vyhrkly slzy, ale to kvůli páře. Ona je tvrdá, tohle s ní nic neudělá. Měsíc a voda ve spojení proti ní. Ale bolest ustala, protože ona se tak rozhodla. Zbytek vody rázně odnesla na místo kde prala, vylila ji do vany a posypala povlečení vlnicí se v kalné vodě sodou. Voda se ihned rozjasnila a lhostejná odumřelá kůže se v horku rozpustila. Prostěradla byla těžká jako mrtvá lidská těla, s námahou je máchala ve vodě, na dně vany se vlnila a zamotávala do sebe. Voda s louhem

jí stříkala na ruce, ale ona už bolest nevnímala, byla jí úplně lhostejná.

Serjožovy boty se povalovaly na schodech, jedna přes druhou. Marina o ně pokaždé málem zakopla, stejně jako teď, když šla do ložnice pro povlečení, prvně o ně klopýtla vždy ráno když scházela dolů a pak večer, když šla nahoru s plynovou svítilnou, šitím, pletením, knihami a dopisy v náručí. Měla Serjožovi říct, aby boty nenechával na schodech. To si říkala už tolikrát, ale stejně tam pořád byly. Ani to mu nebyla schopna povědět.

Od Serjožova odjezdu do sanatoria na Moravu uběhly už alespoň tři týdny, muselo to tak být, dny mýjely a tráva na louce za domem rostla a Marina už je nestíhala počítat, ale boty ležely na schodech celé léto, a ona je pokaždé odkopla na stranu, a říkala si, že je příště vezme dolů, až bude mít prázdné ruce, až je unese.

Kdy si je Serjoža koupil, to si nepamatovala, ani o tom nikdy nepřemýšlela. Určitě ne když už bydleli v téhle vesnici. Nebyly to žádné vojenské vysoké boty, ty prý ztratil. Jak může člověk ztratit boty? Tyhle vypadaly jako nízké vybledlé křusky nějakého dělníka, sešlapané zadýchanými kroky. Kůže byla zčernalá a zkroucená, a boty vypadaly jako vyplašené choulící se zvíře, odporně jako ondatra nebo jiný tvor schovávající se před deštěm. Jedna bota byla přichycená pavučinou ke zdi, jako kdyby se měla brzy stát částí domu či výrůstkem na jeho těle.

Boty si Serjoža nevezl, i když všechno ostatní co bylo jeho, knihy a dvě soupravy oblečení, fotografie, psací potřeby, si s sebou odnesl ve vojenském vaku páchnoucím po nahnílém ovoci do sanatoria. Jeden cestovní kufr knih, konceptů a redakčních materiálů uložil do úschovy poblíž ubytovny.

Serjoža měl i lepší boty, ve kterých chodil do města a na univerzitu. Ty koupili společně v Baťově nádherném třípatro-

vém obchodě na Václavském náměstí, mohlo to být asi v listopadu a zatímco nakupovali setmělo se, s Aljou potom nemohly najít cestu zpět na nádraží, když Serjoža tenkrát spěchal zpátky na ubytovnu na kraji města aby se učil na zkoušku. Ale v obchodě je obsloužili jako krále, i když chudoba na nich byla vidět a cítit na sto honů, jen z jejich šperků člověk poznal co jsou zač, uprchlíci bez majetku a bez domova. V hlavním městě lidé Rusy neopovrhovali tak jako v těch malých vesnicích, v Praze je považovali za bratry ve zbrani, za bílé Slované.

Musel být listopad, protože řeka ještě nebyla zamrzlá, plynula černá a rozvodněná okolo opřilbené sochy Bruncvíka, okolo obrněného srdce města, když se procházely podél břehu a pozorovaly v proudu kotvící rybáře a na okraji jezu zimou třesoucí se ptáky, a Alja ptákům házela suchý chleba. Ale lesknoucí se, po stranách obšité kožené boty Serjožovi koupili a zaplatili je z jejího prvního stipendia pro básníky uděleného československým státem. Ve svých krásných botách taky Serjoža odjel do sanatoria na Moravu, Marinu nejprve napadlo že jel rád, byl spokojený protože bude daleko od ní, i ty boty si naleštil jako kdyby se chystal na oslavu. Možná dostal Serjoža v sanatoriu jiné boty, sandály nebo aspoň měkké nemocniční pantofle, ve kterých by mohl chodit po studených chodbách sanatoria aby souchotiny nepronikly k srdci, slabému a křehkému, Efronovi to mají v rodině.

Pavučina se snadno zpřetrhala když se Marina sehnula aby zvedla pár bot ze schodů, na zaprášené fošně po nich zůstala světlá stopa. Co s nimi má dělat, nechal je tam Serjoža aby je vyhodila? Když bylo všeho poskrovnu, těžko se dávalo něco pryč, ještě že z Moskvy nepřitáhla pokroucené klece pro veverky a harmonium s ulámanými pedály. Alja promlouvala hlasem rozumu: Marino, máme jedna druhou. Nepotřebujeme všechny tyhle věci. Duše netouží po majetku. A byla to pravda. Přesto včera sbalila mnoho ochozených párů bot, pro Alju i pro sebe, válenky, pohorky, gumáky, asi je bude muset

vzít, dlouhou dobu teď nebudou peníze na nové, a v něčem se chodit musí.

Boty zatím nechala botami. Nejdříve musí vyprat prádlo, a než přijde bytná musí zamést schody, teď v prvním ranním světle byla vidět špína nastřádaná v koutech, i když s Aljou a Olgou Maximovou uklízely a smýčily několik dnů, aby je paní Sasková nemohla z ničeho obvinít, tak jako předešlý majitel který by je nejraději hodil psům nebo prasatům, prý zpusťovali jeho dům, spíš vepřín už když se nastěhovali, měl pouze hliněné podlahy, křehké vlhké stěny postavené jen z malty, vápna a slámy, sláma se tu dávala do všeho, naštěstí ne do chleba.

Nahoře bylo zatím tak málo světla že se jen tak tak dala rozeznat olivově zelená barva na okenních rámech, Alja je chtěla natřít, nebesky modrou, říkala, ale jí se líbily zelené, právě takové jaké byly, zelená dovolovala stromům vstoupit dovnitř a co jiného měly než ty stromy, jejich paže jim byly ochranou, spolehlivější než ty lidské.

Marina pomalu a opatrně vytáhla prostěradlo zpod Alji, dcera spala tvrdě jako když ji do vody hodí, i když obyčejně ji Marinino šramocení probudilo, proto byla zvyklá pohybovat se potichu jako myš. Holčička voněla čerstvým chlebem a něčím jarním, květem vivky, kůrou. Nechá Alju ještě spát, rozhodla se. Lehce ji posunula, *pšš, spi, mé děvčátko, spi*, a dívka si zhluboka oddechla, přetočila se na bok, deku odkopla do nohou postele, a převalila se zpátky na záda ruce vedle hlavy do široka rozpažené, usmívala se, na koho se ve snu usmívala, *dívanka hvězdička, měsíc v obočí, souhvězdí na čele*.

Než dítě vstane musí ještě udělat hromadu práce. Prádlo a dopis, dopis Jünglingovi musí odeslat ještě dnes, dopis za celý měsíc, všechny strany, chorobopis. A než ho dopíše, nechá Alju spát tak jako teď spí, dýchá směšně zrychleným dechem, lehce, přitom hluboce, chodidlo proti stehnu, ruce zvednuté v oblouku spojené nad hlavou, jako baletka, ale

zcela uvolněná, nevědomá a zároveň připravena na rychlý, ladný skok nebo roznožku.

Jejich společná práce se nesmí přerušit, i když Alja teď stráví celý podzim ve škole u Bogengardtů. Deník z Moskvy dokončí. Bude to jejich společné dílo. Taková kniha na světě ještě nevyšla, napsaná společně matkou a dcerou. Tento rukopis nezůstane nedopsaný, i když nakladatelství Helikon ho už jednou odmítlo. Práci je třeba dovést do konce.

Po celou dobu jejich cesty a celý rok, který pobývaly ve vesnici krásnější než její jméno, psala Alja rukopis s ní. Předtuchy všedních dní nebo Znamení všedních dnů, názvem si ještě nebyla úplně jistá. Ale bude to jejich společné dílo. Jejich hlasy spletené v jeden, jeden dech, jedna duše. Jejich Moskva splynulá vjedno jako povrch ozdobných stužek na vánočním stromku. Jejich útek ze země, jejich láska, jejich jazyk.

V jediné knize celý život, celá sovětská všednost, celý ten každodenní materiální svět, který se nestačil uspořádat a snažil se je zlomit, je obě. A Alja, její svědomí, udávala tempo a směr, když všechno ostatní vykolejilo ze své dráhy, úplně všechno. Celý svět pozorovaný skrz duši dítěte, a skrze jakou duši! Všechno, na co tady mohou ještě společně vzpomínat, po roce cesty, ulice, trhy, pečovatelky, všechno se muselo spojit.

Za takových rán když verše vyžadovaly chvíli odpočinku, přepisovala Aljiny poznámky na čisto předtím, než se Alja vzbudila, a když pak chystala snídani Alja pokračovala v psaní vlastního rukopisu.

V knize budou také jejich deníky, jejich dopisy, Aljiny básně, které také přepíše na čisto. Poznámky teprve sedmileté dívčinky by mohly být vydány skoro beze změny.

Nejčastěji bývaly v domě samy, protože Serjoža chodil přes týden do školy a bydlel na ubytovně pro ruské bílé vojáky. Přes den měl přednášky a zkoušky v Rudolfinu, jazykovědu a historii byzantského umění, po večerech chodil do kroužku studentů zakladatele ikonografické metody v umění

profesora Kondakova, na redakční schůze a setkání spolků a na jaře především do parků na petřínských svazích. Ve městě v Královské zahradě kvetly třešně a hrušky, dívky se smály, pivo se pilo až do ranních hodin. To drželo Serjožu při životě a Marina to tak brala, oba měli svůj vlastní život. Ona měla dceru a jejich společný projekt, a k tomu své vlastní rukopisy, Théseovu trilogii a sešity. Teď když se verše konečně vrátily, neznal její svět hranic. A přišly s takovou silou, jako by se život dral z jejich tepen ven! Dříve než přijde zima, musí být rukopisy hotovy.

Na jaře začala Alja vzdorovat, byla ráda když ji přinutila sešit aspoň otevřít. Dnes ne, *maman*, chci mít volný den, básník nemá volné dny, tak večer, večer budeš unavená, ale *maman* nemám jediné slovo, jedinou větu kterou bych chtěla napsat. Já nechci.

Také v Berlíně se projekt dostal do slepé uličky kvůli nakladatelství, to člověka dokázalo naštvat: můžete vynechat politiku, můžete nechat stranou své srdce, život, takoví zbabělci. Ona to přesto nevzdá, a nesmí to udělat ani Alja.

Musí Alju přimět aby slíbila že bude pokračovat, teď když ještě dýchá stejný vzduch jako ona, ve stejném rytmu, vidí stejné sny. Zítra večer bude u cizích lidí, padesát dětí, padesát krys, celý Hameln se postaví mezi ně a jí zbude jen prázdný dům, píšela na kterou bez děvčátka nedokáže hrát.

ó jako *ovocný strom*

a neštěstí

a v každé hlásce potenciální

štěstí a neštěstí a všechno

mezi tím

hhó, moje Aljošo

řekni hhó, jako hebkost

a hrůza

a mezi nimi láska, hebké

dívky hrůzy

řekni

jen to pověz, Aljoško

řekni hhó

řekni své Musje hhó

chci slyšet, jak to říkáš

podívej

tak

foukni

a tak

tak se rozechvějí

ry

musíš fouknout silněji

foukej

foukni tak, jak bys sfoukla

a uhasila plamen

přemýšlej

ohromný plápolající plamen

který nás zachvátí

zachraň nás, moje Aljoško

foukej

hhhó jako hhhrrůza

a hhhhoře a hhhhoře

a hhhhrát a hhhřát

a hhhhedvábí a hhhháv a hhhhurikán

víš

co je to hurikán

vítr, který odnese tebe i mě

a všechno bude jedním dechem

spolu se světem

znáš můj chlupáčku hvězdičko hhoo je hlas duše

ty ho umíš vyslovit, hhhóó

vím, že jsi nadaná, hhhóó

z tvé do mé duše

Srpen 1939

Nový člověk. Nosila jsem v sobě bytost, o které jsem ještě nemohla nic vědět. Bylo to podivuhodné, podivuhodnější než cokoliv předtím. Nový člověk, kterého jsme s Muljou zplodili. Ucítím, až jeho srdce začne bít?

Bylo těžké se soustředit na práci, přestože jsem v pokoji tet byla sama, obklopená porcelánovými psy, stohy knih a lepenkových krabic, divadelními pozůstalostmi, pelerínami a kukátkou. Lilja šla do divadla na zkoušku svých žáků, premiéra bude v pátek, ale rodina z vedlejšího pokoje se trousila ven a zase zpátky celý večer, jejich pokoj se od osmi od rána do osmi do večera změnil na fotbalové hřiště, děti tam bylo jako mladých myší, všechny si navzájem podobné s vlasy jako len, babky i strejdové v jednom pokoji, který dříve býval salonem Liljina a Zinina bytu. Zina nebyla jen Liljinou spolubydlící ale také družkou, věděla jsem to, i když se o tom nahlas nemluvalo, však jsem slyšela, kdy v noci ulehaly vedle sebe v těsném pokoji. Teď byla Zina už mnoho týdnů v sanatoriu v Aluště a měla se vrátit teprve příští týden.

Na chodbě se ozýval běžný večerní shon jak lidé čekali až na ně přijde řada v kuchyni a v koupelně, běhali sem a tam, v každém patře to samé, středem domu zněl rámus několi-krát silněji.

Poslední otázku jsem vyťukala do stroje dřív než se Lilja vrátila ze zkoušky. Svoboda, co to pro vás znamená? zeptala jsem se žen, měla jsem zpovídat pracovnice velkého ukrajinského kolchozu, neosvobodila revoluce ženy od domácích prací a z vězení domácnosti stejně jako proletariát od buržoazie? Bylo dobré zakončit rozhovor velkou otázkou.

Kolcov rád četl o velkých tématech, svoboda, rovnost, štěstí, neboť sám také psal odvážně. Od něj jsem se naučila především tomu, že člověk musí jít za pravdou a nesmí snižovat vlastní témata. To však nemohl být důvod, proč byl Kolcov v prosinci k velkému překvapení všech zadržen, vždyť byl právě jmenován do Nejvyššího sovětu a stal se členem akademie věd. Někdo vypustil škaredé pomluvy, mnozí Kolcovovi záviděli jeho úspěch, místo vedoucího kolektivních novin, a dokonce i ženy, měl na každém prstu jednu, přestože nebyl žádný krasavec. V soudním procesu se určitě nepodaří prokázat že se spolčil s trockisty nebo se účastnil jiné protistátní činnosti, naopak by měl být oceněn jako válečný hrdina za své činy ve španělské občanské válce.

Nový šéfredaktor Žurgazu, tiše šedý nevýrazný muž, byl opatrnější a dbal víc na to, aby vycházející materiál odpovídal úřední linii, ale neuměl francouzsky jako Kolcov, do textů Revue de Moscou mohl zasahovat jen zběžně. Úřední ideologie. Dostala jsem naloženo tolik práce že jsem se naučila co to znamená, abych ani omylem nevyslovila nějaké nesprávné slovo.

Ale Kolcov byl jiná sorta, velký muž, pan Pravda, pochoďň pravdy. A také člověk, který mi otevřel oči a naučil mě názírat na skutečnost s fotografickou přesností, na to co je tady a teď. Četla jsem Kolcovovy ostré sloupky v Pravdě, všichni

je četli, a především jeho články ze španělské občanské války mě probudily, uvědomila jsem si, že nejsem jediná porobená, ale že svět je plný utlačovaných. Že máme právo na svůj vlastní život.

Ve Španělsku se Kolcov sám účastnil boje proti fašismu na straně utlačovaného proletariátu a zároveň v rozsáhlé reportáži vykreslil odboj španělských soudruhů, psal o vesnicích které se držely i poté co Guernica lehla popelem. Kolcov byl očima a ušima nás všech. Díky němu jsme věděli co se doopravdy dělo.

Ze začátku jsem psala do novin jen klepy a sny o filmových hvězdách, jak proti mně uprostřed bílého dne kráčeli Douglas Fairbanks a Mary Pickfordová. Přesto se už v Paříži Kolcov zajímal o mé texty, uveřejněné v Serjožou vydávané eurasijské publikaci, jak upřímně píšeš Ariadno Sergejevno, dobré postřehy, tak průzračné, jako bys viděla skrze lidi, umíš vidět pravdu takovou jaká je, i když podle mě jsem byla vždycky dobrá akorát v napodobování a tvoření vět. Když mi byl představen v aule betonového paláce Mutualité kam doprovázel Borise Leonidoviče, hned jsem si ho oblíbila, měli jsme stejný smysl pro humor, přesná a odzbrojující přirovnání, a v jeho společnosti jsem se cítila jako ryba ve vodě, cítila jsem se být chytrá a pohotová, byl inteligentní, i když ne tak moudrý jako Boris Leonidovič. Bylo úplně přirozené že mi za několik měsíců zajistil místo redaktorky francouzského oddělení ve svém vydavatelském domě, když jsem na jaře v třicátém sedmém dorazila do Moskvy.

Průvan projel pokojem jako rychlík, zabouchl okna a papíry ze stolu rozházel po podlaze, když Lilja v půl deváté předvedla působivé entréee vedena Vachtangovovou vědecko-uměleckou metodou ovládnání těla a emocí, její dramatickosti posloužilo i proudění vzduchu. Rychle jsem posbírala papíry, než se pomíchají s Liljinými rukopisy divadelních her,

které byly na podlaze všude tam, kde se zrovna nepovalovalo nic jiného.

Jakmile bylo v pokoji více lidí než jeden, padla na člověka jeho stísněnost, a šero zaprášené minulosti, jež se zabydlela mezi pozůstatky divadelních kulis a kostýmů, všude byly usazené životy pratet, sestřenic, švagrů a kojných, nejnižší zbytky Marinina, Serjožova a taky mého života který předcházel útěku za země, všechno tohle spotřebovávalo okolní vzduch.

Lilja funěla, snažila se nabrat dech, schody pro ni byly velkou zátěží, vzduch příliš horký ještě i z večera a ona s sebou pořád nosila tu těžkou kabelu, tahala v ní harampádí celého světa, staré rukopisy, pletení, knížky, byla těžká jako čert.

Na zkoušce samozřejmě vládla hrozná panika a Lilja byla celá rozčilená. Představení postrádalo rytmus, a Lilja měla pocit, že za to nese zodpovědnost i když to sama nереžirovala nýbrž působila jako instruktorka herecké práce. Ale žáci pro ni byli jako vlastní děti.

Připomněla mi že ve čtvrtek musím přijít na generálku. Jistěže přijdu. Slíbila jsem napsat do Revue recenzi o představení. Oni jsou tak nadaní, vzdychla Lilja, a po tvářích se jí rozlilo mateřské teplo a zasmála se, nekonečným jevištním smíchem. Říkali nám že máme stejně jasný a uvolněný smích, ale Liljina smíchu se nikdo nebál, na rozdíl od mého. Její smích vycházel ze srdce. Kolik smíchu, kolik širého světa se do Lilji vešlo.

Hra ovšem nepatří k mým oblíbeným, postěžovala si Lilja když jsem jí svlékla kabát a kabelu zvedla na židli, je tak ponurá přesto ne dost rozporuplná. Chybí jí duše. Podle mě byla hra velmi moderní, odporovala jsem, ani Shakespeare by neuměl napsat drama o problémech pracujících žen.

Cementárna byla nová hra, podle románu napsaného po revoluci. Mohlo se zdát že ji napsala žena – ani v textech pařížských sufražetek se rovnost a samostatnost žen neprobíra-

la tak odvážně. Ve hře žena napravuje svého muže který touží odejít z ubikace do tepla domova, touží usednout za vlastní stůl a ulehnout do vlastní postele, přeje si být u svého dítěte: „Já jím ve společné jídelně, nevytápím svůj pokoj ani v zimě. Jsem svobodná občanka Sovětského svazu a soudruzi jsou moje rodina.“ Replika by mohla pocházet z úst Věry Traillové, tuhle nauku do mě vtloukla moje přítelkyně obdivující pařížské sufražetky předtím, než beze slova naskočila do vlaku s dítětem v břiše. Podle Lilji bylo všechno potřebné řečeno už v antických tragédiích a v textech velkého Williama, nové hry nepřinášely světu nic závratného. Koneckonců člověk se během tří staletí příliš nezměnil, a tragédie je žánr který dokáže v člověku nejlépe zachytit neměnné, řekla Lilja.

Žáci přesto zkoušeli hru u Lilji celé léto, sem tam jsem zaslechla nějaké úryvky. Hlavní postavy už byly jako mí dobří známí: Nuročka, Darja a Gleb, jméno starého světce, i když dnes měly postavy nových her častěji také novodobá jména. Zněla jako dětská: Vi, Engelina, Ninel a Marlen. I já porodím pro tento nový svět dítě, aby dalo vzniknout správné a nejlepší společnosti jako všichni pojmenovaní jmény budoucnosti, takhle musím přemýšlet, a Mulja taky, musím si s ním o tom promluvit, co bude správné a co ne.

Chudák Aljoša, je zamilovaná až po uši, dobírala si mě Lilja když jsem si pobrukovala při vyprazdňování samovaru, který dávkoval den za dnem méně vody. Nebo se přihodilo něco jiného, že tak záříš? vyzvídala.

Zdalo se že Lilja mě vždycky hned prokoukne. Nemohla jsem jí však nic povědět. Mulja se to musí dozvědět jako první. Má na to právo.

Jenom aby ses z toho všeho neztratila před očima, dodala starostlivě, a podstrčila mi k čaji půlku sladkého cibulového pirohu, který se cestou z divadla rozmáčkl po voskovaných papírech.

Teto, strachuješ se zbytečně, bránila jsem se. Už jsem nebyla žádné tintítka. V Moskvě se mi kosti obalily tukem až moc. Skoro už jsem se nevešla do šatů z Paříže. Brzy už mi budou malé. Jen jsem však Lilje přikývla, z pirohu jsem uždibla pár drobků, neměla jsem hlad, zamilovaná, ano, to taky jsem. A šťastná, netušila jsem kolik štěstí může člověka potkat, tak moc že jsem ani nevěděla kam s ním, když jsem ho stále nemohla předat Muljovi.

Všechno začalo tady, na téhle pohovce. Přivedla jsem Mulju k tetám do bytu v Merzljakovské uličce poprvé v červnu když jsem si myslela, že nebudou doma a že budeme moci být jeden večer sami dva. K němu na ubytovnu jsme jít nemohli a u známého redaktora, u kterého Mulja vlastně přebýval, byl vždycky někdo z rodiny doma. Mohli jsme být o samotě jen v hlubokých židlích v kině, během jara jsme viděli aspoň tucet nových sovětských filmů, ze kterých jsem si toho moc nepamatovala, nic jsem se z těch všech životů odehrávajících se na bílém plátně nenaučila, nezapamatovala jsem si ani jména herců, moje mysl se tomu vůbec nevěnovala, protože jsem studovala něco jiného, zcela novou věc, zeměpis Muljovy kůže, zatímco se bouraly a stavěly domy, burácely stroje továren, eskalátory ubíhaly jako perlové náhrdelníky a vojenské přehlídky se valily přes Rudé náměstí. Konečně budeme moci dělat to co jsme ve tmě kina mohli jen tušit. Neměla jsem pro to ani slova. Rusky, francouzsky, ani v žádném jiném jazyce.

Ale ten večer tetě Zinaidě nebylo dobře, měla záchvat kašle, a tety musely zrušit návštěvu premiéry. Obě seděly celý večer tak zařezané u stolu až jim křečové žíly bublaly, alespoň jsme před večerí vměstnali čtvrtou židli, jedli jsme chleba se salámem a tety nám nabídly koňak, ten byl vždycky po ruce, byl dobrý pro krevní oběh, balzám na srdce, roztahoval plíce, uváděl dech i duši do chodu. Muljovy nohy sahaly až na druhou stranu stolu, ale o nic jsme se nepokoušeli, žádné ne-

smělé doteky pod vyšívaným ubrusem, i když nás to lákalo. Měli jsme přece jen jít do kina, pošeptala jsem Muljovi když šly tety hledat ve změti všech věcí nějakou starou gramofonovou desku, ale my jsme poslušně poslouchali zapomenuté nahrávky, hlasy z doby která už dávno minula.

Tety se k Muljovi chovaly přátelsky a projevovaly zájem, tak jako vždy, rády trávily čas s chytrými mladými muži.

Byla jsem na Mulju pyšná, i když toho ve společnosti upovádaných tet moc nenamluvil, šetřil slovy. Studenti herectví, kterých v malém pokojíku sedělo často večer i půl tuctu, byli jiní, nedělalo jim problémy mluvit celé hodiny nahlas o sobě nebo o čemkoliv mezi nebem a zemí. Ale nenechala jsem se otrávit, Muljovo mlčení mi skýtalo jistotu a bezpečí, mohla jsem se o ně opřít.

Mulja odešel brzy, doprovodila jsem ho na konec ulice na zastávku tramvaje, mnoho jsme jich nechali odjet než se nám podařilo od sebe odtrhnout, a když jsem se vrátila domů, zvědavé tety se mě vypyávaly na co mohly. Zina odněkud věděla, že Mulja je ženatý, dozvěděla se to od nějaké kamarádky která žila v přesvědčení, že zná celé město, a navíc s psychologkou, dcerou toho a toho, a že jsou ve straně. Bylo mi to jedno, neměla jsem sílu se s tetami přít. Zina vyslovila nahlas to co se mi Lilja říct neodvážila: jednou ženatý a rozvedený muž neudělá žádnou ženu šťastnou. Jenom jsem se smála. Manželství je buržoazní přežitek, řekl mi Mulja, na to my kašleme. Tety žily ve starém světě, který byl vtěsnaný do pokoje o šestnácti metrech čtverečních. Třebaže jsem je obě milovala, tehdy jsem si přála, aby nám Moskva brzy dala něco vlastního. Potřebovala jsem odejít, získat vlastní byt, společný domov, pro mě a Mulju, teď nadešel čas.

Podruhé přišel Mulja večer v Den námořnictva, a tehdy jsme konečně měli úplný klid až do půlnoci, Zina se odjela na Krym léčit, Lilja trávila bílou noc s herci. A my jsme mohli být spolu na pohovce celou noc. A proto bylo teď všechno úplně

jinak. Mulja se stane mým mužem, a už se nebudeme muset scházet tajně, bude spát vedle mě, v mojí posteli, otec mého dítěte. Proto jsem se usmívala a byla jsem šťastnější než kdokoliv jiný v tomhle domě, v celé Moskvě.

Rozdělila jsem Lilje léky na srdce a krevní tlak, pět různých barevných tablet, podala jsem jí sklenici vody. Teprve tehdy si vzpomněla, že prádlo je stále v prádelně, mělo se dát do pračky, Lilja se pokoušela vyškrábat nahoru. Někdo nás předběhl, a ona neuměla zastavit ten pekelný stroj.

Slíbila jsem, že zamluvím pračku znova a všechno zařídím když to jen stihnu. Lilja měla strach ze všech samočinných mašin, jako by ji znenadání mohly schlamstnout do své velké tlamy. V tom byly s Marinou stejné, Marina se horko těžko odvážila nastoupit do tramvaje o jezdících schodech do metra ani nemluvě, jakpak se zítra dopraví až na výstaviště.

Měla jsem říct už včera, že se o prádlo postarám. Ale Lilja to chtěla mít pod kontrolou. Na dače moderní, velkou ocelovou průmyslovou pračku z Merzljakovské uličky velmi vychvalovala, protože se v ní všechno zažloutlé spodní prádlo vypralo zase doběla.

Tyhle čertovské vynálezy, s tím se nikdy nenaučím, teď přesto Lilja vzdychala, vykolejená doba, no a tak dále. Kdo ji ale vrátí zase na koleje, nadhodila jsem, a hned mi bylo jasné, že tak to není. V anglických dramatech jsem se moc nevyznala.

Ne, ne, takhle to není, chytila se Lilja mého citátu, v té době v Anglii žádná železnice nebyla. Kde já to mám, samozřejmě ne anglicky, ale starý překlad, kdopak jen zvládne přeložit Hamleta pořádně znova, nebo bude brzo zakázané, uvádět i mistra Williama?

Shakespeare se v létě vrátil na moskevská jeviště, ale v úpravě socialistického realismu, Lilja viděla právě Hamleta inscenovaného v kulisách velké ocelárny. Ale Borisův pře-

klad, na jehož dokončení se v jistých kruzích dychtivě čekalo, byl jiný. Věděla jsem, že by se líbil dokonce i Marině. Měla bych ho dát tetě přečíst.

Možná jsou tam úplně nahoře na polici, posteskla si Lilja, Hamlet, Lear, kde jen mohou být. Procházela očima polici přeplněnou knihami, a už se chystala zvednout zpod peřiny. Spatřily jsme staré vydání Hamleta zároveň. Bylo tak vysoko že se na něj nedalo dosáhnout bez židle.

Postavila jsem se na vratkou židli a připadala jsem si jako nemehlo. Na stropě byla černá rozšiřující se skvrna, sousedé nad námi nás jednou vytopili a plíseň začala rozežírat povrch, žádný div že se v pokoji špatně dýchalo, a obě tety byly nemocné, knihy vyskládané až ke stropu měly černé okraje, jako rámeček smutečního parte, a když jsem utírala skvrnu rukávem, svazky z horní police se na mě sesypaly a jako okřídlené střely slétly na zem a jejich vazba se rozbila. To jsem ale nešika, hloupé trdlo, opravdu jako Hroch, takové cenné knihy, Dostojevskij, Čechov, Leskov, Lermontov, Gogol, Tolstoj a Puškin, celý starý svět, všechno co může člověk o člověku vědět, a teď tu společně na zemi nařikají hrdinové, vrazi i mrtvé duše a rozpadlé vazby knih jsou jako přetržené šlachy.

Lilja mě z postele pozorovala pobaveně, ale s vřelostí, stejně už podle ní knihy dlouho potřebovaly důkladně oprášit. Hamlet byl pořád nahoře, ale Lilja zakroutila hlavou, už jsem pro něj nemusela lézt, protože si na ten citát vzpomněla. *Čas vymkнут z dráhy*, řekla, – *prokletý to podíl, že k jeho nápravě jsem se kdy zrodil!* Hamlet sám, je to jeho úkol, on musí zachránit celou svou dobu. To je teprve oříšek, řekla jsem, tak, odpověděla Lilja, každému člověku byl dán úkol hodný jeho vlastní velikosti.

Když byl svět dán znova do pořádku podle shakespearovského metra, Lilja mě poprosila abych zvedla ještě krabici, která spadla z police spolu s knihami, nevšimla jsem si jí, asi byla zastrčená za knihami, zaprášená a nízká, zprvu vypadala

jako kniha nebo album s ozdobnou koženou vazbou, ale byl to starý obal od čokolády, která se už určitě ani nevyrábí. Carská čokoláda. Abrikosov a synové. I když byla jen z lepenky, nebyla krabička nijak poškozená, jen se otevřelo víko. Uvnitř ležely staré desky, opotřebovaná tmavě zelená kůže, staré zaprášené dopisy snad, fotografie, jakýsi kus oblečení, hedvábný pytlíček, zažloutlé vzpomínky, těch byl pokoj plný.

Zavřela jsem víko krabice, setřela jsem prach který už se změnil na vosk, zůstal na prstech jako strup, a podala jsem krabici Lilje a začala jsem zachraňovat z knih co se dalo. Jak zbytečné, bylo by třeba je zanést svázat, i když dnes se už o takové knihy sotva někdo postará, o předrevoluční díla. V sebraných spisech Leskova bylo Marinino ex libris. Z roku 1920.

Lilja po krabici potichu přejela prsty. Zeptala jsem se, jestli tam je něco důležitého, a ona na mě pohlédla tak zvláště, strnule, jako kdyby viděla Hamletova otce, ducha.

Snad by se to mělo odvézt na skládku všechno to harampádí, řekla potom, ale zněla spíš jako Zina než jako ona sama. Lilja vždy svědomitě opatrovala tuhle pozůstalost která se nacházela v jejich bytě, na rozdíl od Ziny které věci Liljina rodu jen překážely při úklidu. V jejím hlase zněla podivná předstíraná radost. Zavřela krabici a úzkými prsty zmáčkla její hrany tak silně jako by ji chtěla rozdrtit, potom ji odstrčila na stůl, kde se povalovaly rukopisy her a pecky merunek, udělala jsem místo.

Lilja začala být unavená, přesto bych si s ní mohla povídat až do rána, o budoucnosti, o minulosti, o zítřku, o všem, jak se změní svět, můj život, možná i ten její. Že by Lilja sama nikdy dítě nechtěla, uvažovala jsem, na to se musím zeptat, dřív mě to ani nenapadlo. Lilja byla vždycky jen Lilja. Ale už se setmělo a ráno budu muset vstávat za rozbřesku. Políbila jsem Lilju na obě tváře, popřála jí dobrou noc a stáhla se do svého koutku. Kdybych se zeptala, prozradila bych se.

V posteli jsem si ještě prošla zítřejší rozhovor. Svoboda. Rovnost. Nový člověk. Občan Sovětského svazu. Usnula jsem s papíry v klíně, usnula jsem a probudila se. Už se rozednívalo, bylo ticho, Liljina těsná předsíňka byla temná, páchla naftalínem z uskladněných věcí a byla plná prachu a životů jiných lidí, před mnoha lety přerušených, opuštěných nebo čekajících na návrat či smrt, ty se po nocích vkrádaly do mých snů.

Poslouchala jsem, jestli Lilja dýchá. V pokoji se ozývalo slabé chrápání, přerušované, ale živoucí. Všechno bylo v pořádku. Přestože bylo ticho, nemohla jsem znovu hned usnout. Jako když někdo slyší i ty nejvzdálenější hlasy a někdo zase cítí hrášek pod svou matrací, já jsem cítila přes dveře se valící zápach splašků, zahnívajících bramborové slupky v odpadkovém koši, nevyměněnou plínu, parfém smíchaný s potem, majonézu na noční svačině, semeno, zatuchlá prostěradla. A nakonec můj čich otupěl.

Dřív než jsem zase usnula, sáhla jsem si pod noční košilí na břicho, prsa mě bolela, ale břicho bylo pořád propadlé. Silná vrstva jemné kůže se zvedala a klesala s dechem a já jsem pod ní cítila své vlastní teplo, tep vlastních prstů.

Srpen 1923

Teď se kopce odtrhly od červánkové oblohy a pomalu vystupovaly z mlhy roztráštěné sluncem, Horní Mokropsy a Dolní Mokropsy, kdo kruci pojmenoval vesnice po nebohých tvorech. I psi ve vsi se Marině zdáli být na začátku přátelštější než místní obyvatelé.

Bude zase horký den, i když dýmící trouba slibovala déšť. Musí něco udělat s Aljinou pelargonií, jestli to ale není begonie, Marina se v názvech rostlin nevyznala. Ošklivá květina, větvi-la se, ani to skoro žádná květina nebyla, páchla jako rozpu-k, a z květináče vycházel slabý nasládlý odér hnoje, na konečcích silných prstů krvavě červená křídla, která brzy opadnou, už se nezavírají ani na noc, přesto rostou nové pupeny. Pevné stonky připomínající prsty se s očekáváním natahovaly směrem ke kopcům, k dennímu světlu, poznala rostlina podle světla plynutím času. Nikdo nemohl květinu vinit z toho, že štěstí které se snažila nést na svých listech bylo jaksi pokřivené a zmrzačené.

Něco se mihlo na kraji lesa, na hranici cesty a lesa, tak rychle že Marina ani nepoznala, jestli to byl pták nebo jen

padající list. Srdce jí poskočilo. Tak brzo nikdo venku nebýval, ani stará Olga od sousedů. Olga to ale nebyla. Nejdřív si myslela že je to větvoví připomínající tvarem postavu, pouhá skvrna, červená kůra, špinavě načervenalý přízrak v lese, vrby ševalily, jako vždycky, jinak les nevydal ani hlásku, nehýbal se, bylo v něm ještě šero noci, ale potom se shluk dal do pohybu, tak pomalu, že to bylo sotva k rozeznání, dokud se nerozvednilo a ona nespátřila zcela jasné kontury, z trávy vystupující pískově světlou hřívu, posmutnělé oční jamky, silnou lebku. Zdálo se jí jako by se v ní zároveň otevřelo všechno to, co si nechtěla pamatovat ze snu z předešlé noci, ani teď neměla sílu přemýšlet o tom jako o celistvé myšlence. V těch snech nebylo nic, o čem by se dalo přemýšlet.

Znovu pohlédla k lesu, a nic tam nebylo, pouze světle šedý kámen, skála kterou vídala každý den, proč teď na sebe vzala podobu koně jako by se jí chtěla posmívat, jako špatné znamení, jako Puškinův bílý kůň. Ale ten pocit že někdo je v lese a pozoruje ji, ji neopouštěl. Stejný pocit jako ve snu. Stojí vedle ní, jen stojí, dívá se, dýchá. A najednou zaplní celý suchem poničený dvůr, tak malá, a tak ohromná bytost, rychlý dech, tváře ve tvaru švestky, tlak který ji drtí, a ona té bytosti nedokáže nic říct. *Proč jsi sem přišel. Jdi pryč. Nechci tě vidět.* Jak něco může být tak malé, nepatrné a přesto silnější než ona. Až Alja odjede, zůstane samotná s tou bytostí, která na sebe někdy bere podobu přízračného koně, jindy zase jinou, nic jí před ní neochrání.

Z údolí se nesl halas píšťaly prvního ranního vlaku, který se blížil do stanice Všenory. Touhle dobou Serjoža teprve většinou odcházel na vlak, a vždy pozdě, byl v polovině svahu, Marina jako by slyšela jak rychle a trhaně funí nad vesnicí, skoro ji z toho páliło na vlastních průduškách a začala se strachovat, aby se neuhnal k smrti, řekla mu i, že bohorodičky z ikon jistě neztratí trpělivost a nepřestanou se s ním bavit, když se jednou opozdí na přednášku profesora Kondakova.

Kdyby Serjoža nestihl první vlak a vrátil se, aby počkal na další, musela by si s ním o všem promluvit, něčím by začala, museli si promluvit, říkala si pokaždé a snažila se zbavit dusivého pocitu, který ji svíral a bral dech, většinou se nemohla ani pořádně nadechnout, ráno to bývalo nejhorší. Měla pocit jako by od ní Serjoža strachy utíkal, když se míjeli v pokoji nebo v úzké chodbě, a ona ho nedokázala uklidnit, nemohla najít slova, nedokázala mluvit o věcech, o kterých by měli mluvit, proč se vzájemně tak odcizili, všimla si Alja něčeho, přinejmenším si vždycky dávala záležet aby spolu nikdy nezůstali o samotě.

Serjožovi však vlak do města nikdy neujel a on nepřišel dopít odložený šálek kávy, a když se vrátil ze školy, ještě ten večer nebo další, někdy až na konci týdne, Marina už na tu záležitost nemyslela, ne zrovna tehdy, vždyť spolu vycházejí, témat k rozhovoru bylo i tak dost, ten a ten se přestěhoval do města a ten a ten odcestoval do Paříže, lidé přicházeli a odcházeli jako hosté v nádražní restauraci, že je tohle ale kout světa, jako by se všichni jejich aspoň trochu známi z Moskvy museli projít po pražských mostech a ptát se tamních světců na radu než se rozhodnou kam se nechají světem zanést, a zažívali spolu i dny plné příjemných chvil, smíchu, Aljiných her a výmyslů, kdy si nahlas předčítali z románů, Bez domova, Bídníci, a jiné příběhy cestovatelů bez domova, Serjoža měl vždycky hodně práce se zkouškami a eseji. A zbytek času zabraly noviny, ty byly pro něho vším, proto mu Marina pomáhala s jejich vydáváním, už na jaře připravila básně, které měly vyjít v prvním čísle. Kdyby alespoň tohle dokončil. O záležitosti ostatních se Serjoža samozřejmě postaral ale o vlastní ne, a tak se mezi nimi všechno odkládalo, opožďovalo, o čem se nemluvalo zůstalo zamlčené, leželo to mezi nimi jako trhlina, a ohrožovalo to už i její verše.

Bylo mnohem jednodušší, když byl Serjoža zase pryč. Bude v sanatoriu celý podzim, možná neprijede celý semestr,

zůstane pozadu ve studiu, snad ho nepřeruší úplně, protože potom by přestalo chodit československé stipendium pro ruské emigranty hlásící se k bílým, museli vyjít s těmito penězi, a ona nevěděla jak dlouho bude trvat než se jí podaří vydat něco mimo Rusko. V nejhorším případě nevyjdou ani noviny, a její básně budou pohřbeny v zápachu nuselských továren pod zpocenými pozůstalostmi vojáků.

V posledních týdnech se přestala strachovat o Serjožovo zdraví, nemodlila se každý večer, aby zůstal naživu, aby dokázal dýchat svými poničenými plícemi, aby se jeho nemocné srdce nezastavilo. Věděla také, že kdyby Serjoža umřel, sama by si vzala život, aniž by se smrti ptala, jiná možnost neexistovala.

Dopis Jünglingovi do Berlína ležel na nočním stolku. Nebylo to žádné milostné psaní ale chorobopis. Dvacet stran, dopis za celý měsíc. Bílé písmo, pošetilá představa, co si jen myslela, byla blázen, hlupák. Že by snad takový mladík plný života mohl myslet na ni, každou bdělou chvíli, tak jako ona na něj, na neznámého člověka jehož hlas nikdy neslyšela, a jehož dotek na své kůži by si sotva uměla představit, a kterého přesto nosila v krvi, ve svém dechu, mezi všemi slovy.

Až ten dopis odešlu, už na něj nebudu myslet, řekla si Marina pro sebe a zalepila obálku, napsala adresu. Alexandr Vasiljevič Bachrach, Richardsplatz 16, Böhmischer Dorf, Berlín. Jaká náhoda, že mladý kritik skončil v české vesnici na okraji Berlína tak jako ona na periferii Prahy v ruské komunitě emigrantů a našel její básně a objevil v nich to co ještě nikdo jiný neobjevil, napsal to co ještě nikdo jiný nenapsal. To stačí, pro dnešek, už ani pomýšlení, žádná hra místo práce, okrádá se tak o své neplodnější chvíle.

Nebudu na něj myslet, nedovolím aby mě lehkost myšlenek lákala k jeho slovům a vůbec se nenechám rozdrtit jejich tíhou, nebudu přemýšlet o nepřátelském tichu, odmítnutí,

smrti, nebudu myslet na Berlín, na setkání s ním, na topoly lemující ulici, na nebe pod nímž už nerozpoznávám samu sebe, ale někoho cizího kdo je ještě více mnou, nebudu do něj zavěšená kráčet rovnou přímou ulicí, Kurfürstendamm, Tauentzierstraße, Eisencherstraße, už nebude žádný potemnělý večer naplněný starou ruštinou v kavárně Charlottegrand, nepředstavím si jediný hřbitov pod jehož paloukem leží básníci na místě svého posledního odpočinku, nevěnuji mu jedinou myšlenku dřív než odpoví. Vyperu a pověším prádlo, povlečení a spodní prádlo, nebudu myslet na nic než na bílou, bílou, bílou, nádech, výdech, bílý dech.

Ale přesto na něj nemohla nemyslet. Už první Jünglingův dopis a chytrá kritika Psyché ji probudily k životu, všechno proudilo, bytí, verše. Pokorný řemeslník rytmiky duše, napsal mladý redaktor ve svém článku, i když teprve letos v létě se Marině podařilo si nastudovat jamby a daktyly. *Žiji – a podle toho píš, odpověděla mladíkovi, píš podle sluchu – podle víry a naděje – ty mne nikdy nehradily.*

Stejně se všechno pokazilo, za dva měsíce. V druhé polovině července už nepřišla ani řádka. Přesto proplouvala časem a prostorem jako čerstvě zamilovaná, kvůli slovům, kvůli dvěma větám, a jako odpověď čekala jediné, štěstí vyplavující se z inkoustu. Její představivost byla rychlejší než čas. Anebo: celá lidská duše v jednom dopise, podání ruky, slib.

Dopis je však napsaný, a musí se odeslat, poslat dnes na cestu. Vzala ho s sebou dolů. Kéz by dostala třeba jediné slovo jako odpověď. Alespoň: už nepiš. Nebo: ustojí muž, mladík, takovou důvěru, ustojí ji někdo.

Marina otevřela dopis ještě jednou a připsala větu: *Nepotřebuji lásku, jen lidskost.* Teď už v něm bylo vše co chtěla mladíkovi říct. Už se ho nebude moci dotknout, ani otevřít, něco doplnit. Už jí nenáleží, je třeba předat dopis do dalších rukou.

Venkovní zašedlá omítka se jako prach snesla dolů, když Alja dunivými koňskými kroky seběhla schody a vyběhla ven

na dvůr. Měla na sobě noční košili a rozčuchané vlasy, celé zakudlené. Jak moc Alja za jediné léto vyrostla, vlasy, nehty, nohy, zaplnily celý dům, půl lesa, vlasy poletovaly všude, princezna bez věže a bez bratrů, její obří dcera. Probouzela se vždy s dobrou náladou, nedělnátko, jak někteří mají schopnost být šťastní, jiným nebylo přáno.

Alja ji spatřila s dopisem a sešity v ruce a nejdřív se zeptala, jestli snad *maman* nevyrušila při práci, hned se postavila do pozoru, ne, dnes sešity celý den neotevřu, slíbila. Alja děkovně vydechla, volný den, a vyrazila k poštovní schránce, opálené tváře žhnuly nedočkavou energií, třebaže oči ještě snily. Když ale Alja otevřela prázdnou schránku, celé její koňské tělo se zhroutilo, jako když se loutce přetrhnou drátky. Záplava zklamání v Aljině obličejí zasáhla i ji, měla by se snažit ochránit své dítě od všech nezdarů které jen na světě mohou být, pokud to vůbec byl její úkol, v jejích silách to nebylo určité. Každé ráno stejný scénář, ale na to si Alja musí zvyknout, když někomu důvěřuješ, zklame tě, ale přesto je třeba důvěřovat, a nepochybovat o tom, čemu se rozhodneš věřit.

Marina řekla, že pošta ještě nepřišla, sotva přijde před osmou, ale nabádala Alju aby od Serjoži moc nečekala. Alja otce hned bránila, věřila že Serjoža napíše, a prosila Marinu aby se nehněvala.

Však na tebe se nezlobím, odpověděla Marina, aniž by si všimla netrpělivosti ve svém hlase.

Zlobila se kvůli dcerce. Jak těžké může být poslat jednu pohlednici, tak nemocný Serjoža zase nebyl aby nemohl ze sanatoria napsat dopis. Měl své dítě lépe znát. Mohl přece pochopit, jak jim bylo, když musely pět dlouhých let čekat na jedinou známku o jeho životě, na jediné ujištění o tom že jsou všichni zde na stejném světě, a že patří k sobě, i když je dělily tisíce kilometrů. Z války se dopisy jen tak poslat nedají, ale válka skončila už rok předtím než se dozvěděly, že Serjoža žije, a i to se doslechly od Ilji Erenburga.

Nejdřív se Alja divila, jak je listonoš najde. Ulice, na které bydlely, ani neměla jméno. Dům měl jen číslo, a jaký to byl dům, úzký jako ptačí budka, ale přesto žádná chata s hliněnou podlahou jako ten, ve kterém bydlely na začátku. Pošták samozřejmě věděl kde bydlí, když začaly přicházet dopisy, a že jich chodilo, několik psaní denně, a jednou týdně taky dopis od Borise. Na jaře byl pošták po týdny jejich jediným pojičkem s okolním světem, a Marina málem políbila kulhavého dědu Leibovitze když dorazil očekávaný dopis z Moskvy.

Dopisy od Borise Leonidoviče se společně učily nazpaměť. Ale potom pošta přestala chodit. Byla to její vina. Chtěla příliš, celou duši, bez podmínek, tělo by měla k ničemu, o to se mohli starat jiní. Stejnou chybu udělala také na jaře s mladým Bachrachem, zamilovala se do pouhých slov, do mladíkovy lásky k jejím slovům. A teď mladý kritik už měsíc neodpověděl. Věděla že je směšná, když si představovala další, ještě hlubší a drásavější spojení duší dřív, než se jí podařilo uniknout z prvního.

Serjoža slíbil, že dceři ze sanatoria napíše, ale za dva měsíce přišel jen jeden pohled, dorazil hned první týden. Brzy mu bude o mnoho lépe, napsal, a přijede se podívat za Aljou na internát hned jak tam dorazí. Ze sanatoria jsou vidět kopce, krajina na Moravě je skoro stejná jako v Čechách. Jídla je tu dost. Přímo Marině nebylo v dopise určeno jediné slovo. Potom už se Serjoža neozval.

Kdyby se jeho stav zhoršil, to by jim oznámili, ale trvalo by to celé dny, týdny, nemohla na to myslet, ani by to teď nebylo nic platné. Nenechá si tento den zkazit čekáním na dopisy, na příchod neexistujících zpráv. Dnes ne. A jako by Alja znala její myšlenky, hlasem plným neutuchající naděje se jí zeptala, jestli jí samotné přišel dopis na který čekala. Ne, dopis nepřišel a ona se už o tom nechtěla víc bavit.

Alja přesto nadměru soucitně pokračovala v omílání už týdny trvající situace, hlasem který Marina zrovna teď neměla

sílu poslouchat, že Jüngling mohl dopis přece poslat, ale jestli je v Berlíně všechno vzhůru nohama, nechodí ani pošta, ale dopis zcela jistě přijde, dnes, zítra, musíte být trpělivá, Marino, Jüngling na vás nezapomněl, možná ani nemá peníze na známku, když teď stojí tisíce marek, takovou sumu si člověk neumí vůbec představit, a příští týden už mohou známky stát třeba milion německých marek.

Dcera jí sevřela ruku, nemotorné gesto, ruka jí páčila, úplně zapoměla na spáleninu. Rychle jí ruku vytrhla a pleskla dceru po paži i když to tak nemyslela. Alje vyhrkly slzy.

Přestaň, voják nebrečí, rozkázala. Alja hned zadržela pláč, promiňte. A kromě toho peníze si nemáš co představovat, zahučela k tomu všemu rozmrzele, jenom hlupáci marní svou představivost na peníze.

To je pravda, Marino, řekla Alja klidně, třebaže boky se jí pod noční košilí ještě třásly jako vyplašené srdce, je to plýtvání duševních schopností. Alja se uměla ovládat jako dospělý, Marina cítila že v tomto směru ve výchově uspěla. Uvědomila si že je přesto příliš tvrdá, ale neuměla to změnit, nemohla s tím nic dělat.

Marina se to snažila urovnat, řekla že za úplňku by se neměla dělat žádná těžká práce, člověk se může lehce zranit, i když věděla že je to jen pověra. Dcera ji vzala znovu za ruku, bezelstně si prohlížela její ztmavlou popáleninu, foukala jí a hladila. Rys se škaredě škaredě zranil, Alja změnila tón hlasu, stále ještě trochu přerušovaně dýchala, Hrošík to vyléčí, Marina se nechala Aljou chvíli hýčkat, ale pak řekla, že by měly jít ještě prát, Alja jí může pomoci.

Alja vzala její dopis. Je jako román, vydechla když ohmátávala tlustou obálku, kdyby Jüngling jen věděl jak těžké je pro lidskou duši být zamilovaný. Ale my víme, Ryse, že vzdálenost není pro milujícího překážkou, nýbrž že milující jsou si ze všeho nejbliž když jsou odloučení.

Všichni Rusové znají ten pocit, ale v jiných jazycích pro něj nemají vlastní slovo jako my, podotkla Marina.

Takže lidé z jiných zemí nevědí, jak velkou sounáležitost cítí Anna se svým synem, i když ho nemůže vidět? strachovala se Alja, a začala s roztomilým procítěním předvádět velký stesk Anny Kareniny po malém Serjožovi, obdarovaná talentem Efronů napodobovala Sarah Bernhardtovou, takovéhle oči by na stříbrném plátně okouzly polovinu Evropy. Alja svým pohledem zapůsobila i na kulhavého dědu Leibovitze. Některá rána přicházel pošťák dokonce jen proto, aby se omluvil že jim nic nenese. Místo dopisu dal Alje první letní třešně. Příliš kyselé, zašeptala když odešel a zakopala rozmačkané bobule do země pod keře, pláňky, pošťák si určitě spletl strom.

Na moje dopisy z tábora nebudete muset čekat ani jeden den, Marino, pověděla Alja. Napíšu vám hned, jak budu na místě. Dlouhý dopis úplně o všem. Budu psát každý den. A vy mi musíte povědět všechno o Praze, o kopcích, o vašem novém životě, o nových láskách, o vašich nových baladách.

Nepotřebuju abys mi psala o školním životě, vím, jaký je, a není na něm nic co by mě zajímalo, ale kdybys v táboře pokračovala v práci na naší knize, řekla Marina, to bych byla šťastná. Na knize z Moskvy. Musíme ji připravit k vydání.

Alja se na ni ustrašeně podívala, prchající pták, pak stočila zrak zpátky na cestu, cukla hlavou, ale po cestě nikdo nešel, čokl od sousedů byl zticha, jak přiměje dceru pokračovat ve psaní, poslední dobou utíkala její pozornost stále k něčemu jinému.

Musíme společně pročíst tvůj text, než odjedeš, připomněla dceři. Už sis s tím dala tolik práce, že to teď nesmí zůstat nedokončené, nebo ne?

Ona sama na tom taky hodně pracovala, přepsala na čisto větší část textů které Alja napsala mezi pátým a sedmým rokem, ale materiál z poslední zimy, z roku 1920 ještě chyběl, snažila se přimět Alju ho napsat celé jaro, ale bylo to jako by se pokoušela přinutit vyschlou řeku téct.

Ale Marino, řekla jste že dnes se nebude pracovat, žadonila Alja i teď, neměly jsme dnes dělat něco úplně jiného?

Marina obrátila pohled k nebi, roztáhla ruce a povzdechla tak zarmouceně, jak jen uměla. Rys větří bouřku, řekla, dnes přijde, to je smůla.

Nebe je jako vymetené, odporovala Alja, jistě, vidíš, úplně modré, nikde ani mráček, jen se podívej. Ryse, podívej se. Dnes nebude pršet. Nebude. Pamatujete si vůbec kdy naposledy pršelo?

Nepamatuju si, Aljošo, odpověděla.

Toho dne kdy odjel Lev. Tehdy pršelo celý den. Všechno bylo hrozně rozbahněné. Nevzpomínáte si, Marino?

Teď si na to vzpomněla, když to Alja připomněla. Jak to že si pamatovala tak málo, z celého léta, na povrchu dny plynuly stejně, ale potom existovalo něco neviditelného, očekávání, a to vše zveličovalo, pomalá slova, chrličící se slova, tryskající proud, dopisy mladého Bachracha, okamžiky, kdy se všechno najednou změní, písek, voda a vítr začaly mluvit vlastním jazykem a ona mu sama od sebe rozumí.

Teď si vzpomínala jak se propadali do bahna když nesli Serjožovy kufry a zdálo se že celá vesnice odteče s dešťovou vodou dolů z kopců do řeky, a oni s ní, tak viklavé měl svět základy, žádné kořeny, nic čeho by se dalo chytit, smečka tuláků. Ona potřebovala dceru aby se udržela na zemi, bez ní by to nezvládla.

Ale tohle ráno nebyl na nebi jediný mráček, ani na východě, ani na jihu, jen na západě se objevil závoj mlhy. A Alja byla tak čilá a odhodlaná že by zarazila mraky jen pouhou silou myšlenky.

Dneska přece půjdeme na výlet, připomněla Alja a zvedla obruč ze země, včera tam zůstala, *no tak pojďme*, žadonila, když už projednou nebudete pracovat. Co kdybychom zašly na hrad?

Výlet na Karlštejn plánovaly celé léto. Alja ho připomínala každý den, zítra, že už zítra půjdeme, Marino, Marinu už to opravdu otravovalo, přestože sama slíbila že hned až bude Serjožovi líp a ona rozepíše hru nebo aspoň dokončí Labuť,

sbalí si svačinu a půjdou jednoho brzkého rána, když bude pěkné počasí a jasné nebe, na hrad.

Na počasí se vymlouvat nemohla, za celé léto si nepamatovala jediný deštivý den. Ale ona byla na začátku léta tak zabraná do práce, nemohla být ani řeč o tom že by všeho na celý den nechala. Bylo už obyčejně odpoledne když přerušila práci a uvařila, a Alja napsala aspoň stránku nebo dvě, když nic jiného tak to co předešlého večera četly, a tehdy bylo už příliš horko na to někam jít. Přesto, musí hrad vidět, na téhle trati to byla ta nejdůležitější památka, gotická perla navržená samotným Karlem IV., založená ve čtyřicátých letech 14. století. Serjoža zašel do Klementina prostudovat ze starých knih architekturu a umělecké vzácnosti hradu, král sesbíral na hrad odevšad ostatky svatých aby z Prahy udělal centrum duchovního světa, a Serjoža vyprávěl Alje legendu: kdo se dotkne pokladů ukrytých na hradě získá věčný život. Možná by to uzdravilo Serjožovo nemocné srdce, navrhla Alja nadšeně. Olga řekla, že na hradě žádný poklad není, byl rozkraden nejpozději za husitských válek. Lákali se na něj turisté, bylo to i v bedekru. Oni nejsou turisté, měla Marina chuť podotknout, nýbrž uprchlíci bez vlasti.

Celý výlet byl zpočátku spíš Serjožův a Aljin velký plán, výzkumná skupina dvou dobrodruhů, věřili že drahé kameny na hradě někde jsou, musí se jen najít. Ale nechtěli se vydat na cestu bez Mariny. Ji pohádky o drahokamech příliš nezajímaly, i když věřila v sílu svých jantarových šperků, to bylo něco jiného, ale lesy a kopce mezi hradem a vesnicí vidět chtěla, nebeské měřítko nad jejich hlavami, kam dosahuje a jak zakresluje jejich obrysy do této krajiny.

Uprostřed léta se Serjožovi přitížilo, a když ho poslali na mnoho měsíců do sanatoria, a ony zůstaly v domě opravdu jen samy dvě, na výlet na hrad se zapomnělo. Nakonec už se blížil Aljin odjezd, středa, dvacátého devátého srpna, celé dny trávily přípravou stěhování a odjezdu, shromažďovaly

věci, a ona musela slíbit dceři, že i kdyby všechno zůstalo nedodělané, úplně všechno, stěhování, práce, život, na výlet půjdou, třeba poslední den před Aljiným odjezdem na gymnázium. A teď přišel ten den, poslední.

Aljo, stalo se někdy že bych nedodržela slovo, odpověděla dcerce s vážnou tváří.

Dodržíte vždycky, Marino, pronesla Alja poslušně.

Nic jiného neměla, všeho ostatního se vzdala, a teď nechá odejít i to poslední, jediného člověka, který ji drží při životě. Protože poslechla svého muže, který prý ví lépe co je pro jejich dceru dobré. S ní by z Alji vyrostl jen podivný malý dospělý který by neuměl nic jiného než citovat mrtvé básníky, řekl Serjoža jakoby vtipem.

Od mrtvých básníků se Alja naučí důležitější věci než od učitele carské armády, oponovala Marina. A naučila se taky být s ostatními i když ze začátku se jí tady ve vesnici mezi ruskými dětmi nelíbilo, většinou šlo o děti vojáků Wrangelovy armády kteří byli evakuováni do tábora v tureckém Gallipoli. Mnoho rodin pobývalo ve vesničkách v okrese mnohem déle než oni, otcové přes týden studovali na Karlově univerzitě jako Serjoža. Na začátku děti Alju mezi sebe nevzaly. Marina si byla jistá že rodiče jim o ní něco řekli, pro ženy byla vždy podezřelá. Jednou řekla, že kolem sebe nesnese dětský křik a ještě něco dalšího nevhodného, co se dotklo té a té paní, jak přecitlivělé jsou ženy, nemají vůbec smysl pro humor. Jediná žena se smyslem pro humor v celé české zemi byla překladatelka s orlím nosem Anna Tesková, se kterou se Marina chtěla seznámit.

Serjoža říkal že má dceru nechat jít mezi lidi, povzbuď ji, třeba ji za dětmi zaveď. Když odporující děvčátko tedy odvedla na náves v hlavní vesnici, kde ostatní děti hrály nějakou míčovou hru, Alja zůstala zkoprněle stát pod jediným stromem který tam byl, držela se ho a mluvila si sama pro sebe. Marina věřila že se to spraví, že se něco stane, že si jí

děti všimnou a vezmou ji mezi sebe, ale když se vrátila ji vy-zvednout, stála Alja pořád pod stromem, ostatní děti už ode-šly prašnými pěšinami domů.

Alja se s ní naučila mnohem důležitější věci než by se naučila s dětmi. A musí se také naučit držet slovo.

Ve tvém věku jsem se starala o veškerou korespondenci muzea Marie Meynové a otce Cvetajeva, připomínala Marina dcerce. Kdybych se jednoho dne rozhodla přestat psát dopisy a pomáhat matce, možná by nejúžasnější moskevské muzeum umění nebylo založeno. Nebyla by Ariadnina socha ani vitríny s číšemi na balzámy egyptských bohyní.

Nebyly by ani brambory ani tabák, že ano? ptala se Alja a Marina se jen pousmála. O tom se tehdy nepřemýšlelo, všechno bylo, všeho až nad hlavu, ta práce se nedělala pro chleba nebo výdělek, ale z lásky k umění, řekla, a Maria Meynová milovala umění víc než cokoli jiného.

I víc než tebe a Asju? zeptala se Alja. A Marina odpověděla, že stejně hodně. My jsme byly její umělecká díla.

Zmínit Marii Meynovou obvyčejně zabralo, i když Alja její matku znala jen z portrétu kostnatého obličej bez úsměvu a s límečkem zapnutým až k bradě. Alja slíbila dodržet slovo, posbírání sešity a svižně se převlékne, pomůže jí pověsit prádlo. Musí si pospíšet, vyrazit co nejdřív, dokud ještě není horko. Marina slyšela jak děvčátko odpochovalo po schodech nahoru, *raz dva tři, raz dva tři*, její malý vojín.

začíná to uprostřed všeho uprostřed mastné vody na nádobí vlažné kávy rozpouštění máslového oka uprostřed olíznutí a roztrhání dopisu a návštěvy která se protáhla uprostřed zdržovaných slov uprostřed nedokončené věty
marino, co je to červotoč, ptám se, škůdce, odpoví marina
ten co píše zesponu postele, ten
písař smrti
uprostřed odbíjení hodin
a vázání mašle
a uprostřed přikládání do pece přijde zaklepání a přijde dopis
od ilji grigorjeviče
a přijde slovo, a dřív než je ze slova věta, my víme že teď
musíme odejít, mrtví se probudili k životu a okna ospalých
domů se rozzářila
kamenní lvi z fontán řvou, boris a gleb pokračují v modlitbách
a barva marininých očí se mění z černozeleň na nebesky modrou, řasy plné
hvězd, *hvězd moskevského nebe*
a všechno je rychlejší, tak rychlé že člověk ani nestihne zapst čárky do věty pouhé ťukání červotoče kotníky, které dřou
o boty
a šplhají nahoru a dolů po schodech po ulicích a po střechách
a ruce, které kácí stromy zapalují oheň nalévají čaj kávu mléko

nabírají mouku a prázdnotu a češou vlasy
píší a ryjí a zaznačují

vždy jen vyplňují svět psaním

a teď mě chytí za ruku uprostřed všeho propletou prsty mezi
prsty a nohy okolo nohou a pořád znova a znova marina s ne-
besky modrýma očima mě vede vede a vede a my tancujeme
dechový valčík nádech a výdech jak rychle člověk může dýchat
jak lehce se může smát mazurkou smíchu výbušnou polkou ra-
dost velká jako moskva nebeské veselí a let hvězd a my říkáme
tato slova ze všech nejdůležitější

naživu naživu

lev je naživu

a zvedneme jednu ruku jednu nohu ze stolu a z postele a z pod-
lahy a z polštáře a dny mají nové tempo dny noci a rána a i když
stromy ještě nepučí život začíná a lev je naživu dýchá mluví jí
a chodí a my se zvedáme a odcházíme a jdeme rychleji než po-
lévka stačí vychladnout a listy vyrůst a bereme všechno co je
důležité

neboť musíme odjet

on na nás čeká

kde marino kde?

v berlíně, tam, ve městě lip a topolů a hřbitovů

a on je naživu?

lev je naživu

v srdci světa, ve městě stromů

tak to stojí v dopise od ilji grigorjeviče

a tak nastoupíme do vlaku, který nás veze skrz zelenou jarní
krajinu tající zem pukající pupeny blíž k jaru do berlína skrz

prchající stromy sedm dní sedm nocí pouhé čekání veze nás
kupředu do srdce světa tak začíná putování a všechno to co
nemůžeme vědět

Srpen 1939

V kanceláři výstavy jsem zjistila, že z ukrajinských údernic, se kterými jsem měla udělat rozhovor, se staly komijské pastevkyně.

Sotva jsem tušila kde leží Komijská republika než jsem si prohlédla informační tabuli nacházející se v hlavním pavilonu. Naučila jsem se rychle zaplňovat díry v zeměpise Sovětského svazu, tohle téma nebylo součástí krátké výuky již jsem absolvovala ve škole pro bílé emigranty ani Marinina soukromého vyučování, díky němuž jsem věděla lépe kde přebývá která bohyně antického Řecka než které jsou národní autonomní země na okraji Ruska.

Nejvýznamnějším národním úspěchem Komijské republiky měla být velká vorkutská železniční trať pro přepravu ropy vedoucí z Moskvy až k Severnímu ledovému oceánu, která měla být dokončena během několika let, kvůli nové železnici se začaly ve velkém kácet lesy. Je to budoucnost, kterou my všichni společně budujeme, četla jsem v popisku pod obrázkem.

Široké řeky, Pečora a Usa protínají čtyři milióny hektarů tundrového lesa na západ od Uralu. Ruské řeky jsem se naučila na internátě a ještě teď je znám z paměti, lépe než pravidla algebry. Už si ale nepamatuji do kterých moří která řeka ústí. Na panelech výstavy se představovaly také plány na výstavbu širokých ulic lemovaných paláci a nových sídlišť v Syktyvkaru ve městě ležícím na křižovatce těchto dvou řek. Za jak dlouho se může takové město postavit, za několik let s dostatkem pracovní síly, zaslechla jsem rozhovor páru stoujícího vedle mě.

Jen zhruba jsem tušila koho měli pracovní silou na mysli: politické intrikáře, jakými byli trockisté, kteří připravovali státní převrat a zabývali se dalšími činnostmi vedoucími ke zkáze vlasti.

Stromy jsou v komijské lidové tradici svaté, dočetla jsem se v oddíle o lesním hospodářství když už pár odešel svou vlastní cestou, ale dnešní Komijci žijí z rostoucího dřevařského průmyslu. Na panelech byly obrázky vymýcených, pořezaných lesů, ke kácení zůstalo ještě mnoho miliónů hektarů tajgy.

Pohled na zyrjanské ženy v několikavrstvém oděvu byl ohromující. Takovou záři kontrastních barev člověk nespatril ani v Paříži na malbách fauvistů a naivistů: fialové zástěry, oranžové, jasně červené a žluté kaftany, elektricky modré květované šátky.

Než jsem se šla představit načrtla jsem si do bloku skicu žen a jejich dětí. Jejich bledé ploché tváře působily povědomě, jen několik z nich mělo sluncem opálený obličej s mandlovýma očima, jak jsem si lidi ze Sibíře představovala. O životě pestrobarevných soudružek v tundře jsem měla jen mlhavou představu i když jsme sdílely stejné zásady, stejnou socialistickou realitu, společnou budoucnost v zemi nejvyšších mrakodrapů na světě. V pestrých šatech vypadaly spíš jako lesní víly nebo bohyně tuleňů než jako dělnice z masa a kostí.

Kolik hodin denně pracujete? zeptala jsem se. Shlukl se jich kolem mě celý tucet, a zíraly na mě s údivem jako děti, když poprvé vidí dědu mráze. Zároveň ustaraně sledovaly své potomky pobíhající v podloubí sibiřského pavilonu, světlovlasé děti.

V kolik hodin vstáváte do práce? četla jsem dál své otázky. Zyrjanské ženy mluvily docela špatně rusky, část z nich skoro vůbec, jen jedna uměla docela obstojně a tlumočila ostatním, ještě mladé děvče, vlasy měla v copu, bez šátku. Jak si dělíte pracovní úkoly? Je vaše práce náročná? Pomáhají vám muži v domácnosti? Ženy se usmívaly a příkyvovaly na otázky dřív než je dívka stihla vůbec přeložit.

I bez vyptávání bylo vidět že v jejich světě zastávají práci ženy. Bez ustání byly na výstavišti něčím zaměstnané, staraly se o děti, vařily v bočních prostorách, zatímco sibiřským sluncem opálení a statní muži posedávali venku na trávníku a hráli v kostky.

Máme se dobře, odpovídaly ženy na moje otázky s pomocí dívčina tlumočení, jsme tak šťastné, máme budoucnost, muži nám pomáhají, všechno společně zvládneme, nic nám nechybí, kolchoz nám dává vše co potřebujeme, práce nám přináší radost.

Chtěla jsem se dozvědět něco o oděvu, o barvách, o šátcích, jestli mají nějaký význam, ale zrovna takovýchto bočních uliček jsem se měla vyvarovat. Na redakčních schůzích mě upozorňovali, že bych se ve svých článcích měla zaměřit více na popis reality, na struktury, na dialektiku, ne na umění a estetično, že moje texty jsou příliš pařížské, Revue de Moscou není žádný módní časopis, a já jsem se snažila, jak moc jsem se snažila vidět skutečnost a součinnost její struktury, tezi, antitezi a syntézu, třebaže to bylo stejně těžké jako cvičení z algebry, která jsem se nikdy nenaučila řešit.

Máme nové znamenité stroje, učíme se je používat, společně pracujeme pro mocný Sovětský svaz a velkého soudruha

Stalina, chrlilo ze sebe děvče, možná ani nepocházela z jejich lidu, vypadala jako obyčejná ruská dívka, pokud takové ještě existují. Jsme nesmírně vděčné soudruhu Stalinovi.

Když jsem se s Komijkami nějakou dobu bavila o chovu sobů, o produkci kožešin a zemědělských strojích a kácení stromů a stejný chvalozpěv byl odpovědí na každou moji otázku, byla jsem přesvědčená o tom že mi tlumočnice odpovídá naučenými větami, které opakuje jako papoušek, a nebyla jsem si jistá jestli jsem zaslechla jedinou vlastní myšlenku zyrjanských žen. Odpovědi mi klouzaly mezi prsty jako namydlené, celý rozhovor se hroutil, a nebyla to pouze jejich vina. Neměla jsem tušení, jak zbořit zeď přátelství, za kterou se ženy schovávaly, vyhýbaly se vlastním odpovědím, všude jen zlatá budoucnost, jistěže to bylo důležité, ale bránilo mi to zachytit přítomnost, která je tady a teď.

Děkuji, děkuji mnohokrát, řekla jsem ženám když jsem vyčerpala všechny dotazy. Už z nich víc nedostanu. Vždyť jsem jim sama pokládala otázky, na které se dalo odpovědět jen frázemi. Přesto jsem si všechno přesně zapsala drobným vzprímeným písmem. Ženy mě pod slupkou přátelství nedůvěřivě pozorovaly, jako kdybych o nich psala hlášení a jako by se bály že je jediné nevhodné slovo prozradí.

Zavřela jsem zápisník. Zdálo se mi neslušné jen pozdravit a odejít, oddalovala jsem odchod děkováním, a jedna z žen si tehdy všimla mých kreseb. Vytáhla jsem je a ukázala jim své skici. Nebyly špatné. Uhlovým črtem jsem zachytila více než uhlazenými slovy rozhovoru; jejich nejisté úsměvy, mateřské podání ruky, důvěru a péči, to vše v jediném pohledu.

Jedna žena s šátkem na hlavě mě naráz chytila za ruku a s přátelským úsměvem se mě zeptala, jestli bych chtěla přijít do koty. Nejistou zato pečlivou ruštinou mě oslovovala soudružko.

Ariadna, jmenuji se Ariadna Sergejevna, řekla jsem.

Soudružko Ariadno, odvětila strnule.

Ženy mě doprovodily ke dveřím koty, sklonila jsem se, musela jsem si kleknout abych se přes cípy ze sobí kůže vešla do šerého trychtýře plného štiplavého zápachu. Tlumočnice šla za mnou a naznačila abych si boty nechala venku, s holými zpocenými chodidly jsem se cítila jako obr když jsem se neohrabaně přikrčila a posadila se na své nohy.

V kotě ležela stará žena s rozpuštěnými šedivými vlasy. Škubla sebou, probudila se. Tlumočnice pošeptala stařené něco do ucha. Ta mě pozdravila vlastním jazykem, zatímco se těžce zvedala do sedu.

Stařena se začala vyptávat, dívka teď poslušně tlumočila, tahle žena se jasně lišila od ostatních, nejstarší ve vesnici, matriarcha. Vyzvídala, jestli jsem vdaná, svým způsobem, odpověděla jsem, jste nebo nejste, ano jsem, můj muž se jmenuje Samuil, proč teda máte vlasy v copu, vdané ženy nosí na hlavě šátek, je důležité držet se pravidel oblékání, svět se jinak vymkne řádu, život a smrt se pomíchají. Ještě štěstí že mě nepodpadla za vlasy a nezačala mi je rozpouštět se stejnou rázností s jakou ke mně mluvila. Bez dovolení mi na hlavu ráznými navyklými pohyby uvázala šátek.

Stařena mě vzala za ruku. Její sevření teď bylo jemné, něžné. Nejdřív jsem si myslela, že mi začne věštit. Marina mě jednou vzala ke kartářce v Paříži, sama tam často chodila, když jinak nebyla schopna vnímat vnější realitu a vyptávala se, dokud nedostala odpověď kterou chtěla. Zprvu jsem cítila v ruce napětí, ale žena mě hladila z boku po dlani a ruka se uvolnila. Řekla že musím ochraňovat sebe i život který v sobě nosím. Šátek nás oba ochrání, byl to předěl mezi životem a smrtí. Rozevřela jsem dlaně, ale ona je zase zavřela a vzala do svých rukou a ucítila jsem že se ve mně něco mele, jako by se celé břicho otevřelo dokořán.

Je uvnitř mě, malá bytost, zář její duše dopadá na všechno kolem. A stařena to také cítí, celé mé tělo svítí a vyzařuje život, který dýchá ve mně dvojími plícemi, dvěma srdci a prou-

dí skrz každý můj sval jako velké sibiřské řeky, a laskavé ochraňující teplo mě spojuje s touto stařenou.

Slyšela jsem jak se zyrjanské ženy a jejich děti pohybují okolo koty a cítila jsem že patřím do prastaré pospolitosti žen a matek, do níž patří i tyto před chvílí ještě cizí Komijky, a věděla jsem že mé ruce, srdce a mysl budou vědět co dělat až přijde čas.

Najednou nějaká žena zakřičela silným hlasem rusky: co se tady děje? Zastavil se mi dech, vyskočila jsem. Ve dveřích stála úřednice v uniformě, hlídala na výstavě, viděla jsem ji už dřív. Babka má zakázáno vyprávět návštěvníkům pohádky, řvala, a že pokud se s nimi chce bavit, musí mluvit rusky. Snad holota nechce aby je vyhnala z výstaviště? Ještě ke všemu v hlavním sále, v přehlídkovém prostoru.

Po čtyřech jsem dolezla k východu a snažila jsem se úřednici uklidnit, přišla jsem udělat rozhovor, všechno je v pořádku. Světlo mě oslepovalo, oči mě pálily. Stařena mi neřekla nic znepokojivého. A to byla pravda. Vyhrabala jsem se z koty a představila se, soudružka Efronová ze Žurgazu, redaktorka Revue de Moscou, dobrý den, a úřednice se polekala, málem zakopla o lana koty, úplně jako kdybych řekla že jsem z Čeky. Ale potom se zklidnila, uvědomila jsem si že se usmívám tak bláhově a šťastně že se prostě musela nechat obměkčit.

Omluvila se, vysvětlovala, s těmito původními národy už byly dříve potíže. Ospravedlňovala se také za to, že mě bude muset poprosit o hotový text aby ho tisková komise výstavy mohla přezkoumat, v tom co se pouští ven jsou důslední.

Slíbila jsem, že jí článek pošlu ale dodala jsem, že v Žurgazu se samozřejmě hlídá co se píše a fakta se prověřují. Tlumočnice také výborně zastala svou práci. Když úřednice odešla otočila jsem se ke vstupu do koty a rozloučila se se stařenou ale nevěděla jsem jistě, jestli se mi dostalo odpovědi, bylo to jako by se svět který jsem navštívila přede mnou uzavřel ve chvíli kdy jsem vystoupila do zářivého, oslňujícího

světa mramoru, do světa zlatých obrazů bohů a úředníků. A hodiny odbíjely, jedna, dvě, tři. Odbily třetí. Marina, vzpomněla jsem si, mám se s ní setkat a jdu pozdě, ztratila jsem pojem o čase, o veškerém čase.

Mademoiselle Ariadna, zaslechla jsem ze skupinky lidí vysoké koloraturní zaskřehotání když jsem spěchala ke vstupu a vůbec jsem neměla čas se zastavit, už bylo skoro deset minut po třetí a k východu poběžím ještě několik minut. Neuvědomila jsem si, že výstaviště je tak rozlehlé.

Aljo Amazonko, *ma cherí*. Altové zašeptání mě nakonec donutilo se zastavit. Zнала jsem ten hlas a výraznou, hladivou vůni gauloisek, Ségolenka, z hodin kreslení u Gončarovové, a pak jsem uviděla pružnou a náruživou ženu v černorudých šatech deroucí se ven z davu ramenatých dělníků na šterkovou cestu, jak se proboha zarytá Pařížanka dostala na tenhle konec světa, a na výstavu o zemědělství.

Ségolene si stoupla na špičky a políbila mě na obě tváře, bodající oblak pižmového parfému zaútočil z jejích vlasů a krku jako dusivý přehoz. Byla to opravdu Ségolene, malířská hyena jež se vetřela do surrealistických kruhů. Vypadala i jako malý dravec, černé zářivé vlasy, černé chloupky nad horním rtem, zesílily od té doby co jsme se viděly naposledy. Pořád stejně elegantní styl, puntíky, proužky, malé dívčí motýlky, ale pod vším tím řasením a upravenými nehty se skrývala nefalšovaná surovost predátora a vzpurnost impulzivního kluka z ulice.

Pařížanka si mě též s údivem prohlížela, no máš teda pozoruhodný styl a velmi slušivé barvy, nikdy jsem tě ve fialové neviděla. Ve Francii jsi vypadala trochu jako nužačka, která chodí v obnošených věcech ale teď je z tebe vcelku mondéna. Moskva ti svědčí. A sexy úsměv, neodolatelná.

Nejistě jsem si sundala z hlavy šátek, zapomněla jsem na něj, měla bych ho určitě vrátit Komijkám, ani jsem se nepo-

dívala do zrcadla, určitě mi vůbec neslušel, směšný doplněk, zřejmě nějaká pomůcka k zaklínání, předěl mezi životem a smrtí.

Nechej si ho, příští rok to bude výkřik módy na pařížském veletrhu, jak bohémské, autentické, řekla Ségolene. Vždycky mě rozesmála, bylo jí jedno co vypustí z úst, proto ji nešlo nemít rád. A teď pojďme na skleničku, starý brachu. Snad je tady někde nějaký bar. A večer půjdeme tančit, ještě jsem nebyla v žádném klubu.

Namítla jsem že už něco mám, ale Ségolene mi to nechtěla věřit, co můžeš propána mít. Nejistě jsem na ni pohlédla, bylo mi skoro trapně, a nic víc nebylo třeba, Ségolene mě znala lépe než jsem si pamatovala.

Nechej tu starou bábu ať poroučí sama sobě, odvětila Ségolene a vrazila mi do dlaně napůl vykouřenou bleděmodrou krabičku cigaret. Myslela jsem že ses jí už zbavila když jsi odjela sem, ale nedokázala jsi přestříhnout pupeční šňůru.

Zapomněla jsem jak je Ségolene přímá, žádné příkrášlování, takhle to asi vypadá, když člověk chodí každý týden k psychoanalytikovi a rozebírá svou minulost a veřejně podává hlášení o svých snech na sešlostech surrealistů.

Pověděla jsem jí, že Marina a Mur přijeli do Moskvy před měsícem. A že začátek byl trochu těžký. Nemá to ona náhodou vždycky těžké? připomněla mi Ségolene. Teď půjdeš se mnou. Doopravdy. Život se musí žít teď ne zítra, využít každou chvíli a tak dále.

Zeptala jsem se na Paříž, ale Ségolene byla tím městem znechucená, zatuchlá měšťácká krysí díra, ve které lidé uvěří v nejhlupejší věci aby přežili svou každodenní prázdnotu. Móda byla jednou z nich. I tak mi Ségolene pověřila všechny drby o dívkách z hodin kreslení, stěžovala si že pařížské umělecké kruhy jsou pekelně strnulé, co nového by se taky dalo vymyslet po surrealistech, když bylo podvědomí odkryto před zraky všech, ale teď i tenhle tábor zabředával do

vnitřních hádek, ti nejlepší byli v blázinci a Breton vládne absolutisticky jako sám papež.

Ráda bych slyšela víc, ale omluvila jsem se, že s ní teď v žádném případě nemohu nikam jít, pracovní doba, nepřije spontánnosti, a navrhla jsem aby mě Ségolene přišla vyzvednout ve středu do Žurgazu, byla tam dobrá parta, hlavně lidi z francouzské redakce stálo za to potkat. Ségolene se hodil čtvrtek kolem oběda, přijde do redakce a půjdeme do gruzínské restaurace poblíž Puškinova náměstí, kde mají prý nejlepší chačapuri v celé Moskvě, zdálo se že Ségolene se už docela vyzná, aspoň líp než já, znala i lidi z Revue de Moscou. Uvidíme se ve čtvrtek, pusu, a pak mi všechno povíš, samozřejmě, není tohle úžasné místo, Versailles chudých, Versailles dělníků, máš pravdu Aljo Amazonko, a ještě bude i zábava, bude, na co si vzpomeneš. Sama jsem chtěla slyšet všechno o Paříži: o podzimní módě, střizích a účesech, možná zase začnu šít, pro sebe, pro své rostoucí břicho. Potom se Ségolene už chystala k odchodu, rusky s francouzským akcentem za mnou křikla něco na rozloučenou a ztratila se v davu návštěvníků výstavy stejně rychle jako se objevila.

Marina spala na lavičce pod borovicemi a vypadala vlídně a spokojeně. Rozepnutý kabát se jí rozevřel, rukou pevně svírala vybledlou plátěnou tašku. Zdála se tak malá, zestárlá, i když jí v září bude teprve čtyřicet, hned jsem si nevzpomněla, šest, sedm, sedm to bylo. Pocítila jsem k této bytosti chvilkovou něhu, anebo to možná byla lítost.

Sedla jsem si vedle matky, voda ze zavlažovacího systému mi zkrápěla kůži, zklidnil se mi dech, raz, dva, tři, všechno je v pořádku, ani jsem nepřišla tak moc pozdě, zbytečně jsem se cítila provinile. Marina se neprobrala, ale prudce dýchala, hluboký spánek, dýchala skoro stejně zrychleně jako já když jsem po běhu nemohla popadnout dech. Ještě jsem si nezvykla na to, že se matka během dvou let tak změnila, nebo jsem

jenom zapomněla, jaká byla. Přinejmenším vlasy mívala Marina určitě hnědé na krátko ostříhané, když jsem odjížděla z Paříže, teď byla úplně šedivá. Zešedivěly jí nejenom vlasy, ona celá se drolila zahalená v šedých odstínech, kouř jí rozežíral pleť, šedé zakouřené hadry jeden přes druhý, jako by už žádná barva na světě na ní nehodlala ulpět.

Odhodila jsem zvlhlou gauloisku na zem, nohou jsem ji uhasila v načervenalém štěrku, ani jsem si ji nestačila vychutnat, chuť Paříže, chuť nenaplněných očekávání. Marina se probudila, trhla sebou leknutím z hlášení která se ozývala od náměstí a pevně chytla svůj kufr; když mě poznala, pohlédla na mě tak vyčerpaně, že jsem až ucítila jak i moje síly téměř zadusilo vedro.

Řekla jsem jí, že se ve spánku usmívala. Je to zločin? zeptala se a otočila ke mně pohled plný obvinění. Bývalo by bylo lepší kdybych nic neřekla.

Dala jsem Marině lístek, i když už byla uvnitř výstavního areálu. Podívala se na mě škodolibě, jako na zaostalé děcko, vysvětlení se mi dostalo vzápětí: brány výstaviště se odpoledne otvíraly, celý víkend pro Moskvaný volný vstup, ozývalo se z ampliónu. Schovej si svůj drahocenný lístek, já ho nepotřebuju, řekla a otrásla se zimou jako kočka, dej ho třeba tomu tvému známému redaktorovi. Tentokrát jsem ji neopravila, že to je můj muž, můj snoubenec.

Zeptala jsem se, jestli jí není zima, jestli je všechno v pořádku. Ale Marina se unaveně zasmála, všechno v pořádku, jasně, jak jen může v sedmém kruhu pekelném být. Já jsem se tomu taky zasmála a to ji zjevně rozčílilo ještě o poznání víc.

Zeptala jsem se, jestli jí na NKVD vydali její věci, předtím než jsem si všimla že ošoupaný kožený kufr je opřený o lavičku, táhla ho až sem, metrem, tramvají nebo taxíkem, vlastně to ani nebyla moje starost, teď byla přece tady, budu ji mít na krku celé odpoledne. A tím začalo stěžování, které nebralo konce. Čekala hodinu, pak druhou, úředníci ji posílali

z jedné fronty do druhé a od přepážky k přepážce, v tomhle vedru, stěží se udržela na nohou. A nikdo ji neznal, básnířku Cvetajeovou. Nakonec, když jí došlo že by se mohla představit jako paní Andrejevová z bolševské dači číslo sedm, byla obsloužena, třebaže se to obsloužením nedalo nazývat ani v porovnání s pařížskou neomaleností, a převzala si jeden ze svých kufrů, ten ve kterém bylo jen pár svršků a bezcenná veteš, jež klidně mohly zůstat v Paříži. Druhý, větší lodní kufr si ještě Čeka nechala, v tom byly všechny cennosti, sešity s poznámkami, papíry, dopisy, šperky, ten byl stále zabavený, dostane ho až bude ukončeno vyšetřování.

Břichem mi projela tmavá studená vlna, vyšetřování, věděla jsem co to znamená, snad do země nepřivezla žádnou svou báseň opěvující carskou matku, před ní samotnou ji nemohl nikdo uchránit. Její texty jsem nečetla už mnoho let, ačkoli v nich sotva přímo vyjadřovala politické myšlenky, nebylo apolitičtějšího člověka než Marina, její problém spočíval v tom, že v duchu stále žila ve světě který existoval před revolucí anebo někde v romantické poemě z devatenáctého století.

Zeptala jsem se, jestli jí dali pas a další dokumenty, cestovní povolení. Pouze jí prodloužili prozatímní doklad totožnosti. Pořád jsem paní Andrejevová, naříkala, takže nikdo.

Ani Serjoža nebyl v zemi pod vlastním jménem. Ale to jsem teď nechtěla vytahovat. O tom nemělo cenu se s Marinou bavit. Hned bychom měly zkažený den. A ona by mě okamžitě začala vyslychat a ptát se úplně na všechno, jestli jsem věděla o atentátu v Lausanne. Francouzská policie je toho názoru že Serjoža to celé naplánoval, najal lidi, navedl je na stopu nevinného muže a proto uprchl ze země. Její muž, který trpěl výčitkami svědomí když zabil motýla, by byl schopen takového činu? Sergej Jakovlevič, který si vážil lidského života víc než čehokoli jiného? Ale to je jedno, zabili člověka, a celá Francie si myslí že ho zabil její muž, jak tam mohla zůstat, jako žena

vraha. A ten Ignác Porecki měl rodinu, Marina znala jeho manželku, všichni je znali, co ten muž provedl, že bylo nutné ho takhle zabít, kdesi u silnice, řekl pravdu, pravdu kterou nikdo z vás nechce vidět? Zatáhla do toho Serjožu na začátku Věra Traillová? Já jsem hned věděla co má za lubem, a samozřejmě vím jaký je Serjoža slabý mužský, jak snadno se nechá ovlivnit. Ale teď ne, to ne, žádné zbytečné proslovy na obhajobu, slzy. Jak se mám já nebo jak se mi daří se Marina neptala, ale na to jsem už byla zvyklá.

Kouření za chůze nevypadá hezky, obořila se na mě Marina hned když jsem jí nastavila paži, poté co jsme odložily její kufr v úschovně zavazadel, starý zvyk, půjdeme, a vyrazily jsme směrem k hlavnímu pavilonu, a já jsem si zapálila další cigaretu od Ségolene.

Je ti teprve dvacet osm let, jsi mladá žena a chováš se jako nějaký podruh, pokračovala ve své kritice.

Ale já jsem se jen usmívala a dál jsem kouřila. Musela jsem držet nervy na uzdě, být v dobré náladě, nenechat se rozčítit maličkostmi, jen si užívat kořeněné chutě gauloisky. Tuhle cigaretu vykouřím celou, určitě, i kdybych se měla pozvracet, ani se nebudu namáhat s odpovědí, já čertice se usmívám.

Co byste si přála vidět? zeptala jsem se, pavilony, arboreta, výstavní stáje, včelí farmy, tady je úplně všechno.

Příliš mnoho lidí, vyhrkla, cítila jsem, jak je stažená a vystrašená, i když se to snažila skrýt za podráždění, až sem se přitrmácela, tohle nebylo místo pro ni, jako bych jasně slyšela na co myslí. Snažily jsme se obcházet davy přes okraje trávníků, ale vstup na trávník byl zakázaný.

Zeptala jsem se, jestli má žízeň, hlad, chtěla by si odpočinout. Ne, odsekla Marina nespokojeně a tvrdohlavě pokračovala v chůzi, aniž by se vyhýbala druhým, omluvně jsem se usmívala na kolemjdoucí, kteří byli nuceni jí s omluvami ustupovat, styděla jsem se, hanbou jsem se propadala. Marina se vždy bála davu a tady začala lidskou masu otevřeně

nenávidět. Chovala se zároveň jako rozmazlené dítě a zatrpklá stařena. Nejhorší možná kombinace. Přesto jsem řekla, pojďme si užít toho, že jste mohla přijít. Je tady co vidět, spousta krásných věcí. Ani si nevšimla že jsem jí začala vykat, hrát její vlastní hru, abych ji pozlobila.

Do hlavního pavilonu se valilo takové množství lidí že bylo lepší tam nechodit, aspoň teď ještě ne, všichni kdo přišli na volný lístek, chtěli jít nejdříve tam. Taky jsem nechtěla vodit Marinu k místu kde stála kota sibiřských žen, byla by jízlivě zlehčovala jejich posvátný kruh, kdybych jí o tom pověděla, Marina obvykle s ženami moc nevycházela, pokud si ovšem nevybrala jednu jedinou jako objekt uctívání nebo pokud nevyčítala štědrost mecenášky.

Marinu nezajímaly ani umné rytiny na karelských dřevěných srubech, i když se odtamtud linula vůně čerstvě nařezaného dřeva, kolem srubu ležely kmeny bílých bříz, dokonalé kulisy, ne, nic ji nenadchlo, ani gruzínské ani uzbecké mozaikové paláce. Na Stalinovu k nebi se tyčící sochu se jen potichu dívala kroutit hlavou. Ani já jsem k ní nic neřekla, vyhýbala jsem se zbytečné provokaci, už jsem se jednou spálila. Řekla jsem že jednou se musíte Marino setkat se Stalinem sluníčkem naším jasným tváří v tvář, potom pochopíte tohle všechno, všecičko. Už tě opravdu dostali do svých spárů, odpověděla tehdy, ale neodsuzovala mě jako jindy, jen zněla smutně, a já jsem věděla že by bylo zbytečné pokoušet se ji v těchto věcech poučovat.

Pokračovaly jsme po pěšině lemované fontánami. Bylo to poprvé co jsme se s Marinou ocitly samy od té doby, co se s Murem v červenci vrátili do Moskvy, vždy s námi byl někdo další, Serjoža, Mur, Milja, někdo z domu. Pokoušela jsem se matce povědět jaký článek teď píšu, jak těžké je formulovat otázky pro neznámé lidi, možná je to stejné jako charakterizovat postavu v románu, něco si načrtneš, sbíráš kousky, a myslíš si že z toho vyjde určitá postava, dokud tě najednou

nepřekvapí, mají vlastní vůli, vlastní svět, duše vždy začne prosvítat, pero ji nestíhá sledovat.

Hned jsem si všimla, že Marina neposlouchá. Práci redaktora vždy považovala za příliš všední, příliš technickou. V Paříži nepřijala ani to že jsem začala psát na psacím stroji, bez výjimky odmítala vše nové, jediný přístroj který přijala byl fotoaparát, ale i ten ji zajímal jen proto, že fotografování se podle ní jako jediný druh umění mohlo rovnat poezii, uchvatitel okamžiku, a ještě víc: poezie i fotografie na kratičký moment poodhrnovaly závěs smrti, zastavovaly čas, veškerý pohyb, otevíraly dveře do věčné trvalosti. Možná proto fotografovala v Paříži hlavně hřbitovy. Ale všechno to mělo jen máloco do činění s moderním světem a jeho dokumentováním, což byly věci, kterými Kolcov probudil zájem o fotografii u mě.

Znenadání se Marina však přece zeptala, jestli i já píšu tím hrozným beztvarym jazykem, vždyť to přece ani není ruština. Ne, Marino, píšu francouzsky.

Vrátíš se do Ruska a začneš psát francouzsky. Kdybys zůstala ve Francii mohla jsi překládat moje texty, když už to jednou tak dobře umíš.

Marino, já jsem nechtěla zůstat ve Francii. Já jsem chtěla zpátky do Sovětského svazu.

Alespoň se naučíš pracovat. Ničeho jiného si tady stejně neváží.

Jako by to byl nějaký trest. Z ampliónu hlučely pionýrské písně, národní tance a hlášení. Marina pokračovala, ale nebylo pořádně slyšet všechno co říká, i tak dobře, ještě víc bych se rozzlobila.

Před ukrajinským pavilonem, který vypadal jako šlehačkový dort, jsem se rozhodla, že půjdeme dovnitř, a tak jsem Marinu zatáhla do přezdobeného a nevkusného cukrového snu. V prostorném sále s oblými stěnami ve kterém byly ohromné bílé klenby jako v kostele, nás přivítal chlad a vůně

čerstvého kamene a vápna. Z kopulovité střechy se snášelo světlo jako v Panteonu. Ženy v krojích s vysokými světlými čepicemi byly v tom světle usazeny do rituálního obrazce, klasy pšenice a ova, oslava plodnosti, ale nikde žádní muži, i tady byly úspěchy národního hospodářství v rukou žen.

Hlavním sálem se nesla úchvatná jasná píseň, zpívala ji mladá dívka hlubokým silným dospělým hlasem, s lehkostí vyzpívané fráze připomínaly let orla. Lidé se zastavovali a poslouchali, a zvuk našich kroků se rozléhal a rušil soustředěnost momentu, pohoršené zvedání obočí, pššt. Musely jsme se na chvíli zastavit. Dívčin hlas se nesl jako ozvěna mezi skalami.

Jeden by si myslel, že tato klidná vznešenost bude Marině vyhovovat, zklidní ji, ale ne, najednou si to jako smyslů zbavená namířila k boční lodi, kde se v ní vzala taková rychlost, energie, byla jako nějaké horské zvíře, že by hledala záchod. Pospíchala jsem za ní jako matka za dítětem, ale zájezd kolchozníků, kteří v horkém dni páchli potem a omastkem, mi zablokoval cestu.

Když jsem se dostala do sálu který se otvíral na konci chodby, Marina už seděla na nízké stoličce v malém prostoru zařízeném jako tatarská kavárna a kde jí nabízeli silnou kávu z malé měděné konvičky, ta je tedy výborná, ani v Paříži člověk nikde nesežene pravou tatarskou kávu, lógr skřípe mezi zuby, no to je něco, tohleto, a zničehonic se Marina rozzářila, klábosila s krymskými muži, zapůsobila svou přitažlivostí, pošlyšte já jsem vystoupala támhle na tu horu a bosa, a určitě jste znali Maxe, Maxe Vološina, každý ho znal. Měl dům pod horou Karadag, tam jsem bydlela, každé léto, bylo nás mnoho, žili jsme jen ze slunce a vína a ze sladkých červených cibulí, každičké horké léto až do té doby než zavraždili cara. Muži vytáhli nějakou knihu, ukazovali obrázky, i Maxův dům na nich byl.

Neukázala jsem se jí. Tajně jsem poslouchala, pozorovala. Pořád ještě jsem se dokázala stát neviditelnou. Na informač-

ních tabulích byly černobílé záběry přístavů, válečných lodí, lázní, úzkých uliček, které prudce klesaly od domů k moři, nad nimi viselo prádlo jako praporky, černá hora, Karadag.

Do svých pěti let jsem i já trávila léta na Krymu, musím si přece něco pamatovat, ale nevybavily se mi ani střípky vzpomínek. Pouze věci o kterých Marina znova a znova vyprávěla, stále ty samé obrazy, Pra a Max, fotografie z letního ráje, nostalgická veteš, takový balast jsem nepotřebovala, měla jsem nový život.

Ale ulevilo se mi. Aspoň v těch absurdních kulisách minulosti byla Marina na okamžik šťastná. V tom spočívá podstata celé výstavy, napadlo mě, spektakl ze Sovětského svazu, ztracené stachanovkyně jako součást kulis. I úkolem zyrjanských žen bylo jen předvádět určitou roli v té velkolepé hře. Nebylo to o nic skutečnější než jas pařížských módních přehlídek. Nevěděla jsem jestli i já sama jsem divák nebo také v nějaké roli, v roli kterou jsem si nebyla úplně jistá. Ale o tom psát nemůžu. To v mých člancích být nemůže.

Kamínky byly hladké, chladné a jemné, jeden z nich jsem vzala do ruky. Celý oblázkový břeh dovezený na výstavu, skoro jako žert, marnost nad marnost, pouhá dekorace pro lidi na dovolené, kdo prosadil takový nápad před komisí výstavy. Ale možná i to je národní úspěch, přírodní oblázková pláž.

Ty sis hrála s kamínky celé dny, Aljo, vzpomínáš. Byl to Marinin hlas. Matka stála vedle mě, sešlapané, roztrhané manšestrové boty, prošoupané, potrhané ponožky tělové barvy. Házela jsi je do vody, do vzduchu, do všech stran, kamínky jsi měla vždy s sebou. Takové barvy nikde nejsou, takové kamínky.

Je to tam ještě stejné? Marina vzdychla a zhoupala se na podpatcích jako malá holka. Moře, hory, světlo, oblázky? Vy-zula si boty, stáhla ponožky, výrazný zápach, chlupatá lýtka, toto léto se neopálila, překročila provazy, sahaly jen do půlky

lýtek, a začala se procházet po kamenech tam a zpátky, a ony zvonily, zněly, bylo v tom něco známého.

Marino pojd' odtamtud vyjela jsem po ní, ale ona se smála, tvrdohlavý, dětinský provokující smích. Děsilo mě to, věděla jsem co to znamená.

Slyšíš, jaký vydávají zvuk, hrající kameny. Takové jinde nejsou. Ty si nepamatuješ? Procházely jsme se hodiny. Ty a já, jak jsme byly šťastné.

A stalo se to co jsem předpokládala, ale nestihla jsem tomu zabránit, všechno se odehrálo tak rychle, přesto jsem to měla tušit, hlídači přispěchali na místo, kde jenom byli, poslouchali dívčín zpěv, a zvedli Marinu za obě ruce jako pírkó.

Soudružko, toto je přísně zakázáno.

Ještě chvílku jsem zůstala schoulená u kraje, cítila jsem jak moje končetiny zalévá jako hustá pasta známý pocit studu. Tak tenhle divný člověk, tahle bláznivá ženská je moje matka. Nikdo jiný neměl za matku takového pošetilce.

Takhle nemůžete zacházet s člověkem, křičela Marina, s člověkem ne. Vy nevíte, kdo jsem?

Vstala jsem, šla jsem k hlídačům. Cestou jsem si všimla že v ruce svírám kámen, který mi zůstal v ruce u kulisy Černého moře. Rychle jsem si ho hodila na dno tašky, příležitost udělala zloděje, a nebylo to poprvé.

Srpen 1923

Muškát potřebuje vodu, ohlásila Alja nesmlouvavě když vyšla zpátky na dvůr, už byla oblečená, jak ji Marina žádala, do děravých šedých šatů. Lemy Alju dřely do ramenou, ze šatů už nadobro vyrostla, ale už se nevyplatí je přešívát, donosí je do rozpadnutí.

Alja na Marinu udeřila, když vylila zbytek vody z bečky do necek. Její dech voněl jako sladký sen, ještě nic nejedla, moc toho na poslední den nezbylo, budou muset po cestě na hrad nasbírat ovoce, toho bylo přece všude dost, hrušky, jablka, švestky.

Marina řekla, že voda je jen na prádlo, k čertu s muškátem, už má úplně shnilé kořeny od přílišného zalévání. A když Alja pořád žadonila a zkoušela dostat z prázdné bečky ještě kapku vody, začalo to Marinu znepokojovat. Dcera se chovala k rostlině jako by se pod jejími listy schovávala Malenka. Také si všimla, že Alja ke květině mluví když je sama, ale dává si pozor aby ji Marina neslyšela.

Stejně zajde, až přijde zima, řekla, nemůžeš si ji vzít s sebou.

To Alju vyvedlo z míry, vždyť má-má pl-plno pupu-pupenů, zajkala se, nevidíte, Marino, slíbila jsem že si ji vezmu s sebou, že se o ni-ni popo-postarám.

Komu jsi to slíbila, vyštěkla Marina, rozčilovalo ji hlavně to slaboduché zadržávání v řeči, copak se Alja dnes neumí ovládat ani v tom nejzákladnějším.

Kromě toho, pokud neumíš slova pořádně vyslovit, dodala, je lepší nic neříkat. Rty se jí ještě třásly, ani omluvu ze sebe Alja nedostala, třebaže se snažila. Marina pokračovala, nemůžeš s sebou do vlaku táhnout květináč, v instrukcích bylo přesně řečeno co si s sebou smíš vzít.

Alja se napřímila, žadonila aby Marina vzala muškát s sebou do Švédské ulice a starala se tam o něj do té doby než se ona vrátí z tábora. Mluvila ještě neobratně, ale už se nezadržávala.

Nemyslitelné, řekla Marina přesto, o co všechno se musela samotná postarat, sama zařídit celé stěhování, dosmýkat na kopec všechny lodáky a tašky, básně a tragédie, nemůže si vzít na starost ještě nějakou hloupou květinu, co na ní vlastně má, na takové ohyzdě.

Alja se několikrát zhluboka nadechla a potom řekla, že slíbila Serjožovi že se o muškát postará.

Serjožovi taky záleží na každé rostlince světa, napadlo ji, ale už dceru dál netrápila, Serjoža nikdy nic nevytěžoval, ani řádek brambor.

Tvůj muškát neuschne i když zůstane den bez vody, řekla nakonec, jen se podívej, příroda se o sebe postará. Nedalo se říct čeho je v krajině víc, života nebo smrti, možná převleků smrti, jimiž se příroda chrání. Listy na stromech znavené horkem, pokryté šedým prachem a tuhé, čekají na déšť. To se nezmění, ne, je v tom uvězněná jako mol ve své kukle.

Alja se pak zeptala, vyroste tráva zase když bude pršet, a ona odpověděla že všechno ožije. Jen člověk ne, i kdyby ho polívali jak chtěli, když už jednou umře, řekla Alja, že ano?

Ne, člověk se neprobudí k životu když jednou umře, přitakala Marina náhle, nebo někdo v ní, její hlas zněl cize, cítila knedlík v krku, vzpomněla si na noční můru, probudil ji pocit že ji někdo škrtí, jako by to byla její matka, Maria Meynová s krkem bílým a tuhým jako svíce, prsty na jejím krku, teď si na to vzpomněla.

Ale duše člověka neumře, Marino, řekla Alja rozhodně, stejně rozhodně jako se před chvílí vzpouzela nebesům. Duše je nesmrtelná. Vy jste mi to říkala. A teď to říkám já vám.

Neuměla dceru obejmout, nikdy to neuměla, ale teď by to chtěla udělat. Odkud Alja vždy znala ta správná slova, přece jen. Byla moudřejší než ona. Proto ji děsilo, co si počne bez dcery celý podzim, jako by musela dát pryč jednu plíci kterou dýchá.

Bílé prostěradlo, nepopsaný papír, bezstarostný, říkala Alja když soustředěně ždíkala vodu ze svých kalhotek s krajkovým lemem na muškát, nakonec se domluvily jak vyřeší problém se zaléváním, i když o osudu rostliny rozhodnuto nebylo.

Byl by to dobrý verš, Ryse? zeptala se Alja a podala kalhotky Marině. Záleží na básni, Hrošíku, odpověděla a pověsila kalhotky na šňůru, záleží na rytmu básně, na tom, co se jí snažíš vyjádřit, na metru básně.

A jak se pozná metrum? vyptávala se Alja dál, musela se ještě stavět na špičky když se s ní pokoušela přehazovat prádlo přes šňůru, brzy na ni dosáhne a bude všet prádlo obratněji než ona, pokud se sem vrátí příští léto, jak si to naplánovaly, bude už Alja vyšší než ona.

Nedá se poznat, řekla, na to odpovědět uměla, ale přece na něm všechno závisí, musíš ho prostě cítit. Sama neuměla dobře počítat, třebaže rytmické algebře básnického metra jakžtakž rozuměla. Řecké metrum a rytmus ruského jazyka měly jen málo společného, jako když se člověk snaží jíst